

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

Vliv vzdělávání rodičů v oblasti výchovy dětí na atmosféru v rodině

(How parental self-education concerning the upbringing of their children affects the family atmosphere)

Bakalářská diplomová práce

Autor: Soňa Holá

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, PhD.

Olomouc 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma „Vliv vzdělávání rodičů v oblasti výchovy dětí na atmosféru v rodině“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Markovi Kolaříkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a trpělivost. Poděkování patří i Mgr. Lucii Viktorové za pomoc s metodologií výzkumu. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Tatjaně Kopřivové a PhDr. Pavlovi Kopřivovi, Mgr. Šárce Blažíčkové, Mgr. Gabriele Vybíralové, Bc. Marcele Kořenkové a týmu okolo Katky Králové za ochotnou pomoc při distribuci dotazníků a všem rodičům, kteří se zúčastnili výzkumu. V neposlední řadě bych velmi chtěla poděkovat svému manželovi, své rodině a všem blízkým, kteří mi byli po celou dobu studia oporou.

V Krásensku dne

Obsah

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Rodina	6
1.1 Role rodičů	6
1.2 Láska	8
1.3 Komunikace	8
1.4 Respekt	9
1.5 Autorita	9
1.6 Fauły rodičů	10
2 Výchova	12
2.1 Hranice ve výchově	12
2.2 Důslednost	13
2.3 Pocity dítěte	14
2.4 Odpovědnost	14
2.5 Po dobrém nebo po zlém?	14
2.5.1 Pochvaly	15
2.5.2 Přirozené důsledky	15
2.5.3 Tresty	15
2.6 Výchovné styly	16
2.6.1 Partnerský přístup	17
2.6.2 Mocenský přístup	18
2.6.3 Liberální (laxní) výchova	19
2.6.4 Další styly	19
3 Vzdělávání rodičů	20
4 Náhled do zdrojů vzdělávání	21
4.1 Kurzy	21
4.2 Naučná literatura	21
4.2.1 Respektovat a být respektován	22
4.2.2 I rodiče by měli dělat chyby	22
4.2.3 Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly	22
4.2.4 Líný rodič	23

VÝZKUMNÁ ČÁST	24
5 Metodologie výzkumného šetření	24
5.1 Problém a cíle	24
5.2 Hlavní výzkumná otázka a dílčí výzkumné otázky	24
6 Popis souboru	26
6.1 Základní soubor	26
6.2 Výběrový soubor	26
7 Výzkumné metody	28
7.1 Organizace a průběh šetření	28
7.1.1 Dotazníky	28
7.1.2 Polostrukturovaný rozhovor	29
7.2 Etika výzkumu	31
8 Výsledky výzkumu	32
8.1 Základní výstupy výzkumu	32
8.2 Hlavní výzkumná otázka	44
8.3 Dílčí výzkumné otázky	45
8.3.1 Tresty v primárních rodinách versus tresty svých dětí	45
8.3.2 Rodičovské vzdělávání druhého z rodičů versus atmosféra v rodině	45
9 Diskuze	47
10 Závěry	53
11 Souhrn	54
Seznam použité literatury	56

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zadání diplomové práce

Příloha č. 2: Abstrakt diplomové práce v českém a anglickém jazyce

Příloha č. 3: Dotazník

Příloha č. 4: Matice dat na CD

ÚVOD

Rodina je v dnešní době křehká instituce, která je velmi málo podporována zvenčí a je jen na členech té rodiny, jak moc bude stabilní uvnitř. Atmosféra v rodině je těžko měřitelná veličina. Každá rodina je individuální a zcela specifická. A navíc, muž i žena pochází z jiné původní rodiny, ze které si přinášejí své vzorce chování. A když už se ti dva mezi sebou domluví a sladí na „jednotnou notu“, přibude do té společnosti dvou lidí třetí člen, a pak čtvrtý, pátý ... děti. Každé dítě je originál. Rodiče se snaží vychovávat své děti dle nejlepšího vědomí a svědomí a občas se to nedaří. Máma a táta tak ztrácejí důvěru v sebe, že jsou dobrými rodiči. Je to zatěžkávací zkouška pro všechny. Někdy to všichni „přežijí“, jindy ne.

Mnoho rodičů by chtělo své děti vychovávat jiným způsobem, než je vychovali jejich rodiče. Společnost není na cílevědomý směr výchovy připravena, proto jedinou možností pro rodiče je rozhodnutí sebevzdělávání v oblasti výchovy dítěte. Rodič se tak dobrovolně rozvíjí, nalézá nové cíle a metody výchovy dítěte.

Člověk by se měl rozvíjet celý život, tím zdokonaluje nejen sebe, ale výrazně tím ovlivňuje i své okolí, na které působí. Tak by tomu mělo být i ve výchově dětí.

TEORETICKÁ ČÁST

Kdo chce děti ctít a respektovat a učinit je citlivými vůči úctě a respektu,
musí se brát vážně a respektovat sebe sama.

Jen ten, kdo se miluje, stojí při sobě, přijímá celou svou osobnost,
přijímá druhé a stojí při druhých, je schopen je milovat.

Jen ten, kdo stanovuje hranice sám sobě, umí stanovit hranice druhým.

Rogge

1 Rodina

„Rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob“ (Sobotková, 2001, 9). Každá jedna rodina má svou míru autonomie. Míra autonomie se mění v závislosti na vývoji jedince (u batolete je jiná než u dospívajícího) a je důležitým předpokladem pro zdravý vývoj osobní identity každého člena rodiny. Velmi důležitou vlastností rodiny je její adaptabilita neboli přizpůsobivost, tzn. jak je rodina schopna se vypořádávat se stresovými situacemi (např. vážné onemocnění člena rodiny) nebo s tzv. přechody mezi vývojovými cykly. Příkladem může být narození dítěte, jeho vstup do školy nebo osamostatnění dospělého dítěte aj. Míra koheze neboli soudržnost, je také jednou z důležitých vlastností rodiny. Ta je ve zdravém rodinném systému vyvažována adekvátní osobní autonomií členů rodiny. Rodinná komplementarita (vzájemné doplňování členů rodiny ve svých potřebách, vlastnostech a schopnostech) je pro správné fungování rodiny také velmi důležitá. Např. na komplementaritě manželů závisí, zda-li jsou v rodině uspokojivé vztahy, jak efektivně jsou vykonávány rodičovské role, jakým způsobem jsou řešeny konflikty v rodině apod. (Sobotková, 2001).

1.1 Role rodičů

Liedloffová (2007) definuje rodiče jako aktivní osobu, poskytující lásku a smysluplný život dítěti. Při rozhodování jaké kroky a směr výchovy zvolit je důležité používat vrozené schopnosti a naslouchat dítěti. V dnešní době je přirozený instinkt hodně

potlačován intelektem a informacemi, které nás obklopují. Pak už nerozeznáváme co je správné a tím zabraňujeme rozvíjení dítěti i sobě samým.

Když děti mají doma dobré zázemí a jsou učeni respektovat každého člena rodiny a jeho názory, vyrostou z nich sebevědomí, šťastní, úspěšní a tvořiví lidé. Nejdůležitější není mít jen rád! Láska sloučená s respektem a podporou osobnosti dítěte je krokem k úspěšné výchově. Děti musí zažít respekt od dospělých „na vlastní kůži“. Tak budou schopny zvládat běžné i náročnější situace, budou dobře připravení do vlastního života nést zodpovědnost za svoje činy. Nestačí nahlížet na dítě jen z vnějšku (povrchně). Musíme se zamyslet nad tím, co se děje uvnitř dítěte – vytváří se v něm skutečná zodpovědnost a samostatnost nebo jen poslušnost? (Kopřiva a kol., 2008). Pro děti jsme vzorem, který na ně působí každý den. Proto si musíme uvědomit, co dítěti svým životem ukazujeme. Bude nás svým chováním i myšlením následovat (Prekopová, 2010).

Vyjádření empatie a porozumění vyrovnávají přehmaty a uklouznutí toho druhého k uvědomění si nesprávných způsobů ve výchově. Emocemi člověk ztrácí svobodu rozhodování, proto by se mělo negativním emocím předcházet. Tyto kroky vedou ke zlepšení komunikace v rodině, k podpoře dětí a společné tvorbě hranic správného chování. Tímto způsobem dítěti rozvíjíme jeho názory, na které má dostatečný prostor. Řeší věci, které se jich týkají a tím postupně přebírají zodpovědnost za svá rozhodnutí. Vytváří si sebeúctu a je pak pro ně snazší zvládat v životě různé překážky, vyjádřit vlastní názor, samostatně se rozhodnout, vcítit se do druhého a popřípadě se ho i zastat (Kopřiva a kol., 2008).

Pochopit rodičovské cíle znamená porozumět samotné osobnosti rodiče. Musíme porozumět celé jeho životní historii, od raného dětství až po dnešek. Chování mnohých nevychovaných dětí někdy pochopíme až teprve tehdy, když pochopíme dětství jejich rodičů (Matějček, 1993). Hay (1984) se zabývá myšlenkou, že „všichni jsme oběti obětí“. Naši rodiče nám nemohli dát to, co sami nedostali a my nemůžeme dát svým dětem to, co nemáme. Avšak tohle prosté uvědomění nás může navést na cestu poznávání a změny sama sebe a můžeme tak začít psát nový příběh.

1.2 Láska

Láska je jeden z citů, který člověk prožívá. Láska je rozhodnutí. Láska je i to, co teď momentálně prožívám a cítím, ale to je velmi pomíjivé. Dnes mohu cítit lásku, zítra nenávist. Ale láska, která je rozhodnutím, je láska, která vydrží i leccjaké mrazy a plískanice. Dokonalá láska je vzácnost. Je to ideál, ke kterému bychom měli směřovat. Rodičovská láska je příběh, který začíná ještě dřív, než se dítě narodí. Běžný omyl rodičovské lásky je: Ten koho miluji, je můj! Zralá láska, rodičovská i partnerská, přeje druhému svobodu – i když to může zatraceně bolet. Láska je něha. Něžné doteky jsou základní řečí lásky. Láska je respekt. Láska je důvěra. Láska je odpuštění. Láska je dar (Říčan, 2013). A nakolik lidé cítí lásky, natolik se cítí šťastní. Neil (2013) upozorňuje na to, že by se ve společnosti měl léčit nedostatek pocitu štěstí. Problémové dítě je nešťastné dítě. Neustále bojuje samo se sebou, až nakonec bojuje proti celému světu. A problémový dospělý je nešťastný dospělý. Děti k pocitu štěstí potřebují lásku. V nedostatku lásky se rodí nebezpečné myšlenky a zločinecká jednání. *Když nemůžu mít lásku, budu mít aspoň nenávist...* se zpívá v jedné písničce. Nenávist a trest nikdy nic nevyléčily, to dokáže pouze láska.

1.3 Komunikace

Komunikace znamená dorozumívat se, sdělovat informace, být ve spojení. Komunikace je ale i o naslouchání. Mnoho lidí poslouchá, ale málokdo doopravdy slyší (Říčan, 2013). Když dítěti někdo naslouchá, cítí se být přijímáno a chápáno. Uvolní se a cítí se dobře (Koenig, 2002).

Novák (2013) říká, že i mlčením leccos sdělujeme. „Je možno mlčet, ale není možno nekomunikovat“. Komunikace je alfou a omegou všech vztahů! Ať chceme nebo nechceme, stále jsme „instruktory“ komunikace. Děti se učí většinou komunikovat tím, jak s nimi komunikujeme. Nezáleží jen na tom, CO dětem říkáme, ale i JAK jim to říkáme (Říčan, 2013). Je spousta komunikačních technik od popisu, přes „já – sdělení“, vlastní vyjádření potřeb, možnost volby, přes „pozitivní formulace“ až k „empatickým reakcím“ (Kopřiva a kol., 2008). Rosenberg (2003) se zamyslel nad tím, co všechno je nám empatie schopná umožnit. Díky empatii jsme schopni se vyhnout násilí. Když po nás někdo křičí, je jednoduché odpovědět křikem. Vcítěním se do protistrany můžeme celou nepříjemnou

situaci urovnat. Empatie nám pomáhá slyšet slovo „ne“, aniž bychom si ho připustili jako zamítnutí. Když se vcítíme do něčího „ne“, přestaneme si to brát osobně. Kopřiva to na jednom z kurzů shrnul – cesta empatie je cesta královská.

1.4 Respekt

Kniha Respektovat a být respektován od Kopřivy a kol. (2008) učí jak se chovat s úctou k dětem i dospělým. Respekt k druhým by neměl být ničím podmiňován. Nezraňujeme jejich lidskou důstojnost - nedovolujeme si k druhým nic, co nechceme, aby si dovolili oni k nám. Musíme přijmout i fakt, že lidé jsou odlišní, ale nejsou lepší či horší než my.

Je nutné rozlišovat:

- respekt - ve smyslu ničím nepodmíněného ohledu na jeho lidskou důstojnost
- uznání - tím dáváme najevo, že si někoho vážíme

Rogge(1996) uvádí, že respektování dítěte a úcta k němu posiluje pocit jeho vlastní hodnoty, dodává mu důvěru, utvrzuje v něm spolehlivost a usnadňuje orientaci. Jestliže dítě respektují a vážím si ho, jsem příkladem a mohu pak takový postoj očekávat od dítěte.

Když se k dětem chováme s respektem, podnikáme tyto výchovné kroky:

1. Dítě se rozvíjí a uspokojuje tak své potřeby sebeúcty
2. Ukazujeme jim správné chování, protože dospělí jsou vzorem pro děti

Děti jsou hosté, kteří se ptají na cestu, říká se v jednom pákistánském přísloví. Výchova znamená respekt před jinou cestou dítěte (Prekopová, 2001).

1.5 Autorita

Definice říká, že autorita je prožívaný vztah převahy jedné osoby nad druhou a současně prožívaný vztah opory jednoho v druhém. Být pro někoho autoritou znamená být mu vzorem, kterého chce dotyčný napodobovat. Autorita dodává pocit jistoty a bezpečí, což oceňují děti v každém věku. I když dospívající působí, že autoritu rodičů odmítají, je

tomu právě naopak. Jsou v období mnohých nejistot a hledání a potřebují oporu, jistotu, porozumění a ochranu před pocitem nejistoty. Matějček (1998) dále uvádí, že to čeho si v období dospívání děti nejvíce váží u rodičů je upřímnost (že se nechtějí jevit jinak, než jsou) a statečnost (že o něco usilují a jsou ochotni pro to také něco obětovat).

Kopřiva a kol. (1998) popisuje dva směry vnímání autority, a to ve významu moci či vlivu. **Autorita ve významu moci** je vyjádřena nadvládou nad druhými, arogancí, rozhodováním dle nálady. Tento způsob je v jakékoliv lidské sféře nevhodný. Když lidé ztrácejí vliv, uchylují se k mocenským způsobům. Takovým způsobem se rozšiřuje vzpoura, vzdor či boj o moc. Potom jsou všechna pravidla respektování sebe navzájem bezvýznamné. S dětmi se do boje o moc dostáváme vždy, když jim dáváme něco příkazem, vyhrožujeme jim nebo je za něco trestáme. Z takovéto situace už není východiska. Ať vyhraje dospělí či dítě, je to ve výsledku prohra. Dítě si z toho vezme jen to, že je důležité vyhrát, nikoli chovat se správně. Bojující dítě se snahou vyhrát, vyvíjí aktivitu a snaží se vymezit se jako osobnost. Nechce se podřítit nadvládě. Pokud se ale ztotožní z pozicí figurky, přijme roli slabého a nekompetentního. Vyrostě z něj člověk poslušný, podřízený, podléhající nátlaku nadřazeného. Vykoná vše, co se mu řekne a chce se za každou cenu zavděčit, i když s tím nesouhlasí. Dospělí se obávají vzdoru dětí a poslušnost mylně považují za žádoucí výsledek výchovy.

Zaměříme se ale na **autoritu ve smyslu vlivu**. Pokud se na to podíváme z tohoto pohledu, jde o přirozenou autoritu. V tomto případě na nás má někdo vliv, protože si ho vážíme a on se k nám chová respektujícím způsobem. Zodpovědnost je protikladem poslušnosti a nejsme závislí na tom, co říká autorita. Podstatou jsou vnitřně přijaté hodnoty a normy chování, kterými se řídíme.

1.6 Fauly rodičů

Slovo je mocný nástroj. Slovo může z dítěte, a vlastně z kohokoli, udělat krále nebo chudáka. Řečené slovo již nejde vzít zpět. Je životně důležité jaká slova pronáším sama k sobě. A je životně důležité jaké slovní formulky používám směrem ke svým dětem. *Ty jsi nešika, podívej se, co jsi zase udělal! To je naše zlobidýlko. To je náš strašpytel. Ty asi nejsi normáln!. Podívej se na Pavlíka, ten umí pěkně pozdravit. To nedělej! To nesmíš! To ještě nezvládneš! Nelítej! Spadneš! Zajede Tě auto!* Kalina to nazývá emočními rovnicemi, které

v dítěti vytváříme. Pak se k tomu přidá ještě nějaký ten pohlavek, posláni dítěte do svého pokoje, odepření lásky po dobu co dítě „zlobí“ a dílo je dokonáno. Z hlediska úspěšného formování nízkého sebevědomí není podstatné, zda jsou výše uvedené formulky pravdivé, nebo ne. Podstatný je počet opakování. Je-li dostatečný, dochází k určité formě vtisku. Stokrát opakovaná lež se stává pravdou. Jak tedy vychovat sebevědomé dítě? Nedělejte dětem to, co jste nechtěli, aby jiní dělali v době vašeho dětství vám (Novák, 2013).

Tatjana a Pavel Kopřivovi na svých kurzech nabízí možnost podívat se na to ještě z jiného úhlu. Představte si, že vaše dítě je např. vaše kolegyně v práci nebo váš nejlepší přítel. Dovolili byste si k ní to, co si dovoluujete ke svému dítěti? Řekli byste jí „ty jsi ale trdlo“ když u vás na návštěvě rozlije čaj?

Všimněme si, kolikrát denně použijeme slovíčko „ne“. Některé děti chápou „ne“ jako bitvu, jako útok na svou samostatnost. Křičí, nadávají, proklínají a zahltí rodiče větami typu např. „Proč ne? Jsi zlá! Nenávidím tě!“ Jak tedy komunikovat bez „ne“? Dítě se zeptá: Můžu jít na počítač? Místo „ne, nemůžeš“, uveďte fakta: „Za pět minut je večere.“ Pokud je to možné, nahraďme „ne“ slůvkem „ano“. Dítě se zeptá, jestli může jít ven a přitom ještě neobědvalo. Naše odpověď by měla znít: „Ano, určitě. Hned, jak se naobědváš.“ I když slovíčko „ne“ je mnohem kratší, než některé z navržených možností, při představě jaká hádka se většinou strhne použitím slovíčkem „ne“, přece jen to není ta nejkratší možnost (Faber, 2007). A naopak, dovolme dítěti říkat ne. Dovolíme-li dětem říkat ne, otvíráme jim dveře k možnosti vyjadřovat pocity a objevovat, co vlastně chtějí. Když dítě ví, že smí říkat ne, pak s rodiči dobrovolně spolupracuje, má zdravé sebevědomí a v pubertě nepotřebuje rebelovat (Gray, 2000).

2 Výchova

Matějček (1993) uvádí, že „*výchova je záměrné působení podněty z prostředí, tak aby bylo dosaženo určitých, poměrně trvalých, žádoucích změn v chování člověka*“. Říčan (2013) a mnozí další psychologové se nad touto definicí usmívají, protože stará moudrost praví, že děti nejvíc vychováváme, když nevychováváme. To nejdůležitější ve výchově se odehrává po celou dobu, kterou s dětmi v rodině trávíme. Nejdůležitější je, jak prožíváme a jak dokážeme řešit těžké situace. Příklad, který dětem v těžké situaci dáme, může na léta rozhodnout o jejich charakteru a životní pohodě. Děti vychováváme stále, a spíše jednáme na nevědomé úrovni, spontánně, dle svého temperamentu, než podle rozumu.

Z téhle myšlenky nám jasně vyplývá, že by rodiče měli vychovávat nejdříve sebe. K tomu je dnes na trhu spousta literatury, je možné navštěvovat kurzy osobnostního růstu, kurzy o výchově apod. Rodiče ve zdravých rodinách vědí, že jejich děti nejsou úmyslně zlé. Jestliže se někdo chová špatně, je třeba si uvědomit, že vzniklo nějaké nedorozumění anebo že něčí sebeúcta je nebezpečně nízká (Satirová, 1994). Každé dítě je jedinečné a originální a vyžadující individuální přístup a ve skutečnosti je výchova oboustranná, vzájemná (Matějček, 1993) a ne nadarmo se říká, že jediný luxus, který stojí za to, jsou lidské vztahy. A luxus dopřát si kvalitní, silné, pevné citové vztahy uvnitř rodiny nám může nabídnout právě výchova dětí a vnoučat (Říčan, 2013).

.Výchova je tedy společná cesta, která se vytváří teprve při chůzi, běhu, bloumání a pochodu. Problémy ve výchově jsou normální a chyby k ní patří. Rogge (1996) říká rodičům, kteří se snaží žít, pracovat a vychovávat bezchybně, že deset chyb denně je v pořádku. Někteří lidé neumí přijímat své chyby. Co si za každou chybu koupit nějaký malý dárek? Je třeba se naučit přijímat své chyby a považovat je za dar. Výchova dítěte není zajisté nejlehčí, ale na tomto světě asi největší úkol, který se vyplatí (Prekopová, 2001).

2.1 Hranice ve výchově

Pravidla nejsou ničím jiným než smlouvami, které vymezují svobodu a hranice jednání, aniž by byla dána všanc láska. Pokud chci, aby dítě respektovalo pravidla, je především na mně, abych je respektovala sama (Prekopová, 2001).

Každá rodina má „nějak“ nastavené hranice. Sobotková (2001) definuje hranice

jako neviditelnou linii, která např. vymezuje jedince nebo hranice manželské koalice. Funkční rodina by měla mít jasně stanovené hranice, které jednotliví členové akceptují, respektují a dodržují. Kopřiva a kol. (2008) se zabývají utvářením hranic ve výchově dětí. Jde o to, jakým způsobem se stanovují pravidla a hranice chování. Vymezování hranic ve výchově je nezbytné, protože pokud dítě nemá jasné a pevné hranice, ztrácí pocit bezpečí. Tyto hranice by se měly vytvářet nikoliv pro děti, ale společně s dětmi. V tom je rozdíl mezi autoritativním a demokratickým přístupem. Děti potřebují čitelné a pevné osobnosti. Cítí-li děti pevnost, jsou schopny se orientovat. Pevnost nemá nic společného s křikem, fyzickými či psychickými tresty nebo s panovačností. Spíše se pojí s vnitřním klidem, vzájemnou úctou, s přesvědčením, že to zvládnou a že můžou dělat chyby. Dokonalost děti sklíčuje (Rogge, 1996). Když se dětem nevymezí ty správné hranice, děti jsou neposlušné a projevují svoji frustraci (Liedloffová, 2007). Měli bychom sledovat, kdy děti překračují hranice. Je to pro nás sdělení, že je třeba pravidla buď pozměnit, rozšířit nebo pomocí dohodnutých důsledků zabránit jejich překračování. Anebo děti překvapit a navrhnou „výjimku“. Výjimky si dokážou svým osobitým způsobem pohrávat s hranicemi (např. děti používající sprosté výrazy. Navrhne jim, že po určité omezenou dobu mohou mluvit sprostě). Výjimky dítěti signalizují přijetí: „Tvoje myšlenka je OK. Ty jsi OK!“ Dítě se cítí přijímáno i s tím, s čím rodiče nesouhlasí. Rodiče mohou pochopit sprostá slova na pozadí jejich vývoje, ale nemusí je akceptovat. Výjimky přihlížejí k potřebám a přáním všech, kteří mají účast ve výchovném procesu (Rogge, 1996).

2.2 Důslednost

Matějček (2000) říká, že základní dětskou potřebou je potřeba určitého řádu ve věcech a „smysluplného světa“. Dítě potřebuje cítit důsledný postoj rodičů a musí vědět, že rodič myslí zákazy jako zákazy a že neudělá výjimku. NE rodičů má být NE. NE by mělo dítěti pomoci poznat hranice prostoru, ve kterém se může volně pohybovat. Jestliže chceme, aby dítě dodržovalo pravidla, je především na nás, abychom je dodržovali (Prekopová, 2012).

2.3 Pocity dítěte

Faber (2007) a dochází k přesvědčení, že důležité je akceptovat pocity svých dětí. Rodiče popírají pocity svých dětí slovy i gesty: „*Vždyť ti nic není.*“ „*Říkáš to jen pro to, že jsi unavený.*“ „*Není důvod, abys byl tak naštvaný.*“ Neustálé popírání pocitů našich dětí je může mást. A taky tím naše děti učíme nevěřit svým pocitům. Je třeba naučit děti umět se vyrovnat se svými pocity a měli bychom jejich pocity respektovat.

Obecně lze říci, že když se děti cítí dobře, tak se chovají dobře. Když si malé děti říkají o lásku, jsou hlučné a v očích dospělých zlobí. Děti ale vlastně jen žadoní, abychom s nimi trávili čas, a v ten moment si uvědomíme, že rodiče mají tu převážnou zodpovědnost v první řadě naplňovat jejich nádrže lásky a pak až je vychovávat (Chapman, 2005).

2.4 Odpovědnost

Odpovědnost je celkový postoj k životu a nejučinnějším výchovným nástrojem je osobní příklad. **Výchova k odpovědnosti se nedá dělat kázáním, tresty nebo strachem.** Dítě vychováváme k odpovědnosti tím, že jsme sami zodpovědní. Dítě přijímá postoje rodiče, chce být jako on. Odpovědnost má dětem i dospělým přinášet vnitřní uspokojení, že jedná v souladu s něčím vyšším, než je on sám (Matějček, 1999). Jak již bylo zmíněno, opakem poslušnosti není neposlušnost, ale zodpovědnost (Kopřiva a kol., 2008).

2.5 Po dobrém nebo po zlém?

Nabízí se odpověď „po dobrém“. Protože tak se to má říkat, protože to tak říkal Komenský, protože tak je to správné ...? Většina rodičů, když už si se svým dítětem neví rady, navštíví nějakého odborníka, předloží mu výčet všech prohřešků svého dítěte, povypráví, jak to nejdříve zkusili po dobrém, pak po zlém, a nic nefunguje. Z rozhovoru pak vyplyne, že začínali hned „po zlém“. Tresty byly nejdříve mírné a pak zesilovaly. A jejich otázka zní: „Jak ho tedy máme potrestat?“

Začněme tedy tím, že změním otázku: „Co mám tedy dělat?“ (Matějček, 1993).

2.5.1 Pochvaly

Nejhodnotnější je hodnocení, které si člověk utvoří sám o sobě. Sebehodnocení je nejdůležitější klíč k chování. Chvála může na první pohled působit jako výborný nástroj na posilování sebevědomí dítěte (Faber, 2007). Děti jednají podle toho, co od nich očekáváme. Když dítě chválíme, měli bychom být konkrétní. Je třeba chválit chování dítěte a ne dítě! Chválím-li dítě, „nálepkuji ho“ (Ty jsi hodný chlapec X děkuji, že jsi mi pomohl. Máme to ale chytré dítě X Výborně. Můžeš být na sebe hrdý. Ty máš krásně uklizeno, ty jsi ale šikulka X Máš pěkně uklizený pokoj, vypadá to, že sis s tím dal práci). Vyzdvižením konkrétního chování jasně poukazujeme na správné rozhodnutí. To dítěti dodává sebedůvěru a bude se cítit schopné se správně rozhodovat (Severe, 1997).

2.5.2 Přirozené důsledky

Pokud rodič stanovuje hranice, musí přemýšlet nad tím, jak zareaguje, pokud dojde k porušení dohody. Nejde přitom o trest nebo zákazy, ale spíše o logické a přirozené důsledky. Ty hledají (oproti trestům) souvislost s chybným chováním. Zůstáváme v „tady a teď“ a řešíme budoucnost. Povzbuzují dítě, aby změnilo své nevhodné jednání. Dodává sebevědomí, že dítě „může“. Tresty dítěti ukazují co všechno „nemohou“. Přirozené důsledky vracejí dítěti zodpovědnost za své činy a dávají mu pocítit důsledky nepřiměřeného jednání, ale zároveň mu ukazují cestu jak z toho ven. Rodiče nastavují pravidla tak, že dávají dítěti na výběr z několika možností. Za své rozhodnutí nese zodpovědnost dítě, které znalo podmínky předem a podle toho se mohlo rozhodnout (Čapek, 2010).

2.5.3 Tresty

Trest není to, co jsme jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá. To co je trest pro jednoho, nemusí být trestem pro druhého a to, co je pro jednoho odměnou může být pro druhého trestem (Matějček, 1993).

Někteří rodiče používají trest jako důsledek nepřijatelného chování dítěte. Očekávají, že se výskyt tohoto chování sníží, nebo zcela vymizí. Výzkumy však prokázaly, že tresty jsou při dosahování žádoucích změn méně efektivní než jiné reakce rodičů na

nevhodné chování dítěte (Plháková, 2004). Tělesný trest je primitivní výchovný zásah (Matějček, 1993).

A proč tedy netrestat?

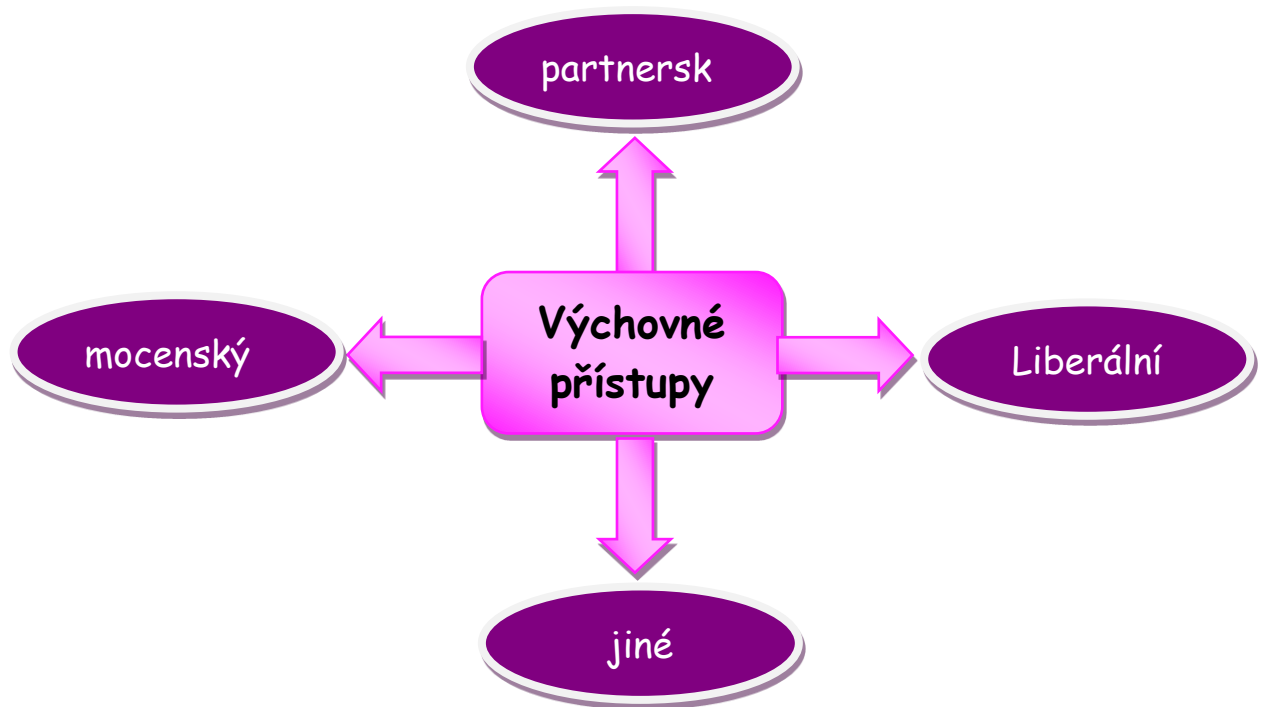
Tresty mají na děti negativní vliv, protože se snaží lámat dětskou vůli. Vedou děti ke lžím a tajnostem. Tresty poukazují na to, že chybí pravidla, která by zvládla kritické každodenní situace (Rogge, 1996).

Plháková (2004) rozlišuje dva druhy trestů. Tresty, které způsobují bolest fyzickou (bití), nebo psychickou (ponižování, kritika, urážky, vysmívání aj.) a tresty, které odnímají příjemné podněty (zákaz sledování oblíbeného pořadu, „domácí vězení“, ztráta náklonnosti rodiče či lásky apod.). Zejména tresty, způsobující bolest vyvolávají hněv, nepřátelství a strach z trestající autority. Rodiče, kteří často trestají své děti, jim ukazují jak násilím nebo křikem řešit problémy a stres (Plháková, 2004). Nejvýstižnější příklad absurdity fyzických trestů je, když se rodič agresivním chováním (bitím) snaží svému dítěti „vysvětlit“, že druhé děti se nebijí. Bití pokořuje, poškozují důstojnost rodiče i dítěte. Dítě se brání pokoření a vstupuje s trestajícím do boje o moc. Mstí se a uchyluje k odplatě tím, že rodiče přímo provokuje svým chováním k tělesným trestům a tím činí rodiče bezmocným. Rodiče pak mají dojem, jakoby si dítě o bití přímo „řikalo“. Za tím je však skryta pomsta dítěte. Pořád dokola předvádí rodiči jeho výchovnou bezmocnost. To vše na nevědomé úrovni. Většina lidí má vzpomínku na tělesný trest jako zážitek strachu a bezmoci (Rogge, 1996). Když bité děti dospějí a rodiče zestárnou a zeslábnu, je zde větší riziko domácího násilí právě vůči nim. Hovoří se o dvojnásobném opakování (Novák, 2013).

2.6 Výchovné styly

Výchovný styl, přístup či způsob výchovy v rodině je charakterizován jako „klíčové okamžiky v interakci s dítětem“. Na výchovném přístupu v rodině velice záleží již od začátku dětského vývoje. Bezprostředně se tak spoluvytváří charakter, ovlivňuje se temperament, styl komunikace odolnost vůči stresu, vyrovnanost apod. (Novák, 2013). Styl výchovy přebíráme nevědomky od svých rodičů a děti vychováváme velmi podobně, jako jsme byli vychováni sami (Čapek, 2010). Žádný výchovný přístup neskýtá naprostou záruku úspěchu. Úspěšnost způsobů výchovy je ovlivněna řadou faktorů a vlivů. Platí, že „když dva dělají totéž, nemusí to být totéž“. Způsoby, jakými jsou děti v rodině

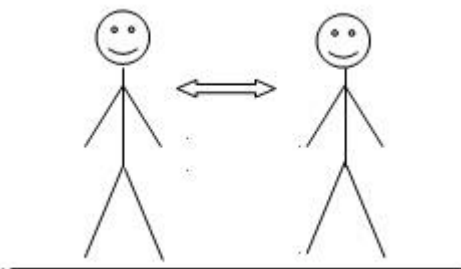
vychováány, nejsou náhodné a ani záležitostmi vědomé volby. Mezi základní vlivy patří především osobnostní rysy rodičů, jejich temperament, hodnoty, obvyklé formy komunikace, zájmy, cíle atd. Dále jejich individuální zkušenosti z vlastního dětství. Jde o mocný vtisk, který se aktivuje zvláště v zátěžových situacích, ať již s ním jsme spokojeni nebo ne (Novák, 2013).

Obr. 1: Výchovné přístupy

2.6.1 Partnerský přístup

Pokud dospělí mají k dětem partnerský přístup, vyrůstají z nich zodpovědní lidé, schopní řešit problémy všedního života. Základem je demokratický styl výchovy založený na rovnocennosti a respektování důstojnosti dítěte. V takovéto rodině má dítě prostor vyjádřit svůj názor, návrh na řešení problému a podporuje rozhodování se dle už získaných zkušeností. Jeden druhého si váží, a vyjadřuje přirozený respekt. I v případě neshody můžeme s respektujícím přístupem férově komunikovat a nikomu tak neublížit.

Obr. 2: Rovnocenný, partnerský vztah

To spočívá v celkovém chování a neverbální komunikaci. Rodič se snaží dítěti porozumět jeho potřebám, brát je vážně a vycházet mu vstříc. Tón hlasu, dotek a výraz ve tváři dává najevo zájem, péči a přijetí do rodiny. To vnímá už i novorozeně (Kopřiva a kol, 2008).

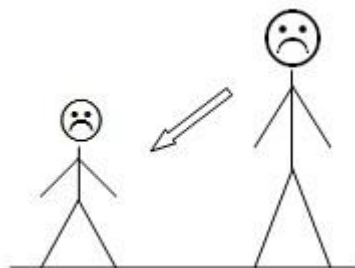
Spíše než na trest je kladen důraz na nápravu chyb. Demokratický přístup podporuje rozvoj aktivity, nebojácnost, cílevědomost, empatii, schopnost vyrovnat se se změnami (Novák, 2013).

To, že rodič chybuje (křičí, trestá apod.) je v pořádku. Ale je třeba si chybu přiznat s odhodláním zvládnout situaci napříště jinak. Poté se dítěti omluvit. Může své děti poprosit o „příspěvní“. I ony jsou zodpovědné za atmosféru, náladu v rodině (Rogge, 1996). Dítě pak má pocit „sem patřím a je mi tu dobře“ (Novák, 2013).

2.6.2 Mocenský přístup

Mocenský přístup, nebo-li autoritativní styl výchovy, klade důraz na „silnou kontrolu“. Zásadním důsledkem je omezování dítěte. Není prostor na diskuzi, kompromis, dohodu. Na jeho postoj není brán zřetel. Základní metodou vedení je příkaz. Důraz není kladen na poslušnost, ale na tzv. slepou poslušnost (Novák, 2013).

Při této výchově se používají zejména fyzické, ale i psychické tresty. Tato výchova může vést k nízkému sebevědomí dětí, je u nich potlačována iniciativa, tvořivost a samostatnost (Čapek, 2010). Když si rodiče zvolí autoritativní styl výchovy, nespočívá to jen v mocenském přístupu k dítěti, trestání a neustálé kontrole. Tímto způsobem také poukazujeme na nadřazenost a podřazenost, nerovnost ve vztahu. Cílem jakéhokoli vztahu by měla být rovnocennost (Kopřiva a kol, 2008).

Obr. 3: Mocenský, autoritativní vztah

2.6.3 Liberální (laxní) výchova

Kopřiva (2005) tento typ výchovy označuje jako anarchii. Dítěti je většinou vše dovoleno, pro děti neexistují pravidla. A když už je rodič nastaví, nedodržuje je. Pokud chce rodič něčeho dosáhnout, používá „úplatky“. Mohlo by se zdát, že když dítě „vládne“, je šťastné. Není tomu tak. Cítí se zmatené a nejisté, protože nemá hranice. Neví jak se chovat. Dítě cítí jistotu a klid, když má milující hranice, které by mu poskytly bezpečí (Čapek, 2010).

2.6.4 Další styly

Ochraňující výchova – výchova vlídně autoritativní. Dítě nadměrně chrání, dítě se příliš váže na rodiče, zbytečně je mu umetána cesta životem. Láska je spíše dusící než osobnost rozvíjející (Novák, 2013). Taková výchova vede dítě k nesamostatnosti a nedovoluje mu vytvořit si jasné sebepojetí (Bidulph, 1999).

Volná výchova – naprostá dlouhodobá shovívavost, přijetí málem jakýchkoliv aktivit dítěte (Novák, 2013). Rodiče dbají na to, aby dítě dobře jedlo a bylo řádně oblečené, ale jinak se o ně nezajímají. Dítě tuší, že je ve všem odkázané jen na sebe (Bidulph, 1999).

Perfekcionistická výchova – tlak rodičů, aby se dítě „chovalo“ nejlépe, jak je možné, a splnilo všechny zadané úkoly (Novák, 2013).

3 Vzdělávání rodičů

Vondráčková (2007), lektorka kurzů KER, ve své práci uvádí, že kurzy jsou připravovány pro skupinu rodičů nejistých nebo nezkušených, anebo pro rodiče s nevhodnými nebo nedostatečnými rodičovskými vzory ve svých původních rodinách. Přístup, který není založený na absolutním ovládnutí dítěte, ale na spolupráci, s sebou přináší řadu problémů, které rodiče neumí řešit, protože se v jejich dětství nevyskytovaly, a vlastně ani nepřípadaly v úvahu.

Dubínová (2011) popisuje postoje k sebevzdělávání a rozděluje je do dvou kategorií.

- Aktivní přístup
- Pasivní přístup

Za aktivní přístup označuje takový postoj, kdy si rodič sám vyhledává zdroje a informace, a to cíleně, aktivně, iniciativně.

Za pasivní přístup označuje ten, kdy se rodič dostává k informacím jakoby náhodou, příležitostně, na doporučení (např. nějaké knihy), nebo prostřednictvím např. mateřského centra, které pravidelně navštěvuje.

4 Náhled do zdrojů vzdělávání

4.1 Kurzy

Respektovat a být respektován (R+R) – Efektivní komunikační dovednosti se dnes učí a používají v různých rámcích, s různými postoji a záměry. Postojovým rámcem R+R je respekt. Respektující přístup je směřován k dohodám a spolupráci, které přinášejí užitek a uspokojení všem zúčastněným.

Kurz efektivního rodičovství (KER) – pomáhá rodičům lépe porozumět svým dětem, vychovávat je k zodpovědnosti a samostatnosti, správně s nimi komunikovat, řešit konflikty, předcházet případnému špatnému chování. Zároveň seznamuje rodiče s demokratickým pojetím výchovy dětí, jež vychází z principů individuální psychologie Alfreda Adlera a jeho žáka Rudolfa Dreikurse.

Nevýchova- je poměrně nový koncept, který se rodiče mohou prostřednictvím webinářů. Výchova Nevýchovou pomáhá rodičům a dětem vyřešit každodenní potíže, na všem se domluvit a být si skutečnými partnery.

Besedy pořádané mateřskými centry

Besedy pořádané pedagogicko-psychologickými poradnami apod.

4.2 Naučná literatura

V dnešní době mají rodiče velké množství zdrojů, ze kterých mohou čerpat potřebné informace a tím se v této oblasti vzdělávat. Většina lidí se bojí přiznat si svoji chybu před ostatními a stydí se o tom s někým promluvit. Sáhnu proto raději po odborné literatuře, která je dostupná ve všech knihkupectvích a knihovnách. Další využívanou formou vzdělávání jsou internetové stránky a fóra, na kterých však nejsou všechny informace zcela ověřené a nesmíme věřit všemu. I když je pravda, že chybami se člověk učí. Prekopová (2010) ve své knize vyjadřuje myšlenku: „život musíme žít vpřed, ale chyby poznáváme jen při pohledu zpět“. Představíme zde čtyři knihy s tématem rodina a

vzdělávání rodičů.

4.2.1 Respektovat a být respektován

Kolektiv autorů (Pavel Kopřiva, Jana Nováčková, Dobromila Nevolová, Tatjana Kopřivová) jsou psychologové s odbornou praxí v psychologii, psychoterapii a poradenství. Vyslovují myšlenku, že od kvality vzdělávání se odvíjí budoucnost společnosti. Jejich základní filozofie se opírá o respektující přístup k dětem. Pokud si tento způsob rodiče osvojí a k dětem přistupují partnerským přístupem a výchovou k demokracii, budou z nich v budoucnu lidé a rodiče, kteří se nespokojí jen s tradiční autoritativní výchovou a budou požadovat změny. S partnerským přístupem se naučí děti, ale i dospělí vážit a respektovat jeden druhého.

4.2.2 I rodiče by měli dělat chyby

Psycholožka Jiřina Prekopová se zabývá problematikou výchovy a rodinnou psychoterapií. V této knize, kde shrnuje své celoživotní poznatky ze své praxe, se zabývá nedostatky rodičů. V současné moderní společnosti nemají rodiče dostatek času se plně věnovat svým dětem. Upřednostňují své záliby, práci, úklid domácnosti. Nedávají jim dostatek lásky a nemají ani pořádnou výchovu. Takovéto rodiny nejsou spořádané a dítě v takovémto prostředí nemá dané ani žádná pravidla. Takovýto život je jeden velký omyl plný chyb. Rodiče by si své chyby měli uvědomit a poučit se z nich.

4.2.3 Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly

Autorky knihy Adel Faber a Elaine Mazlish jsou mezinárodně uznávané odbornice na komunikaci mezi dětmi a dospělými. Ve své knize velmi jednoduše vysvětlují jak žít s dětmi v lásce a míru i bez trestání a křiku. Velmi výstižně a na příkladech popisují jak v dětech podporovat zdravou sebedůvěru, jakým způsobem dosáhnout přátelské spolupráce, jak nahradit „škodlivou“ chválu a tresty, jak s dětmi sdílet jejich trápení, a spoustu dalších postřehů pro řešení typických situací každodenního života.

4.2.4 Líný rodič

V knize Líný rodič Tom Hodgkinson představuje myšlenku líný rodič, rovná se šťastné dítě. Vychází z prosté myšlenky, že to co můžeme udělat pro své dítě je nechat ho být. A další pravidlo pro to, aby dítě bylo šťastné, je: nechat ho být. A třetí pravidlo je: nechat ho být. Mezi řádky k tomu patří „nenápadně, přiměřeně být s nimi“. V knize je určitě pár zajímavých postřehů k zamyšlení. Např. tvrdí, že děti jsou vše jiné, jen ne „střed vesmíru“. Hodgkinson má také velmi rázný pohled na používání televize. Televize je špatná, zbytečná a zbavuje způsobilosti. Televizní reklamy vymývají mozky a vytváří nám spoustu potřeb. Takže když zrušíme televizi, přes noc zbohatneme!

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 Metodologie výzkumného šetření

Teoretická část se zabývala konceptem rodičovství, rolí, kterou dnes zauímají rodiče, výchovnými styly a tématy, které patří mezi nejdiskutovanějšími mezi rodiči. Dále byly popsány příklady vzdělávání, které jsou rodičům v České republice dostupné.

Ve výzkumné části si nejprve vymezíme cíle výzkumu, budou popsány cíle výzkumu, výzkumné metody, techniky sběru dat a výsledky výzkumu.

5.1 Problém a cíle

Cílem výzkumu je tedy zjistit, jak účastníci našeho dotazování výzkumu vnímají atmosféru ve své rodině a jestli sebevzdělávání v oblasti výchovy má pozitivní či negativní vliv na klima té rodiny. Další oblastí našeho zájmu bylo zjistit, jakým způsobem se rodiče vzdělávají, které kurzy navštěvují, a zda-li nové poznatky aplikují ve svých rodinách. Problematikou vzdělávání rodičů v oblasti výchovy se již zabývalo pár kolegů, nicméně poznání v této oblasti stále není dostačující. Proto tuhle práci charakterizujeme jako mapující, explorační..

Hlavním cíle je tedy zmapovat přínos rodičovského vzdělávání v rodinách účastníků. Dílčími cíli výzkumu je zjistit, zda existují vztahy mezi vybranými proměnnými.

5.2 Hlavní výzkumná otázka a dílčí výzkumné otázky

Definice hlavní výzkumné otázky:

Zjistit, zda existuje souvislost mezi rodičovským vzděláváním a atmosférou v rodině.

Definice dílčí výzkumné otázky:

1. Zjistit, zda existuje souvislost mezi fyzickým trestáním probandů v primárních rodinách a trestáním svých dětí.
2. Zjistit, zda existuje souvislost mezi rodičovským vzděláváním druhého z rodičů a atmosférou v rodině.

6 Popis souboru

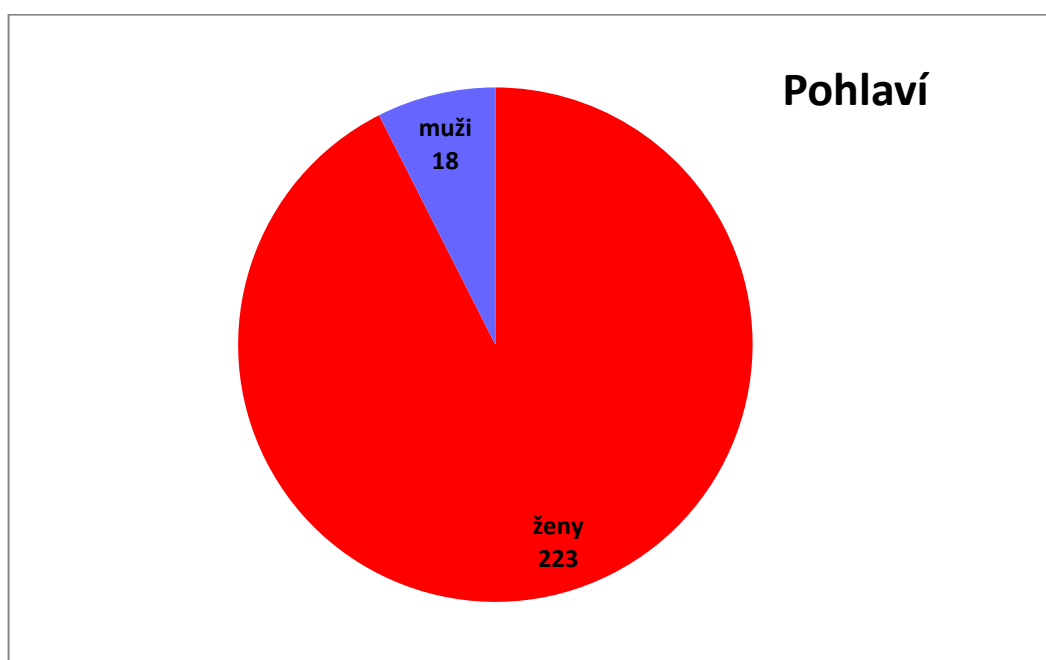
6.1 Základní soubor

Základním souborem výzkumu jsou rodiče, kteří se vzdělávají v oblasti výchovy. Výzkumný vzorek musí splňovat tedy dvě kritéria: být rodičem a vzdělávat se v oblasti výchovy.

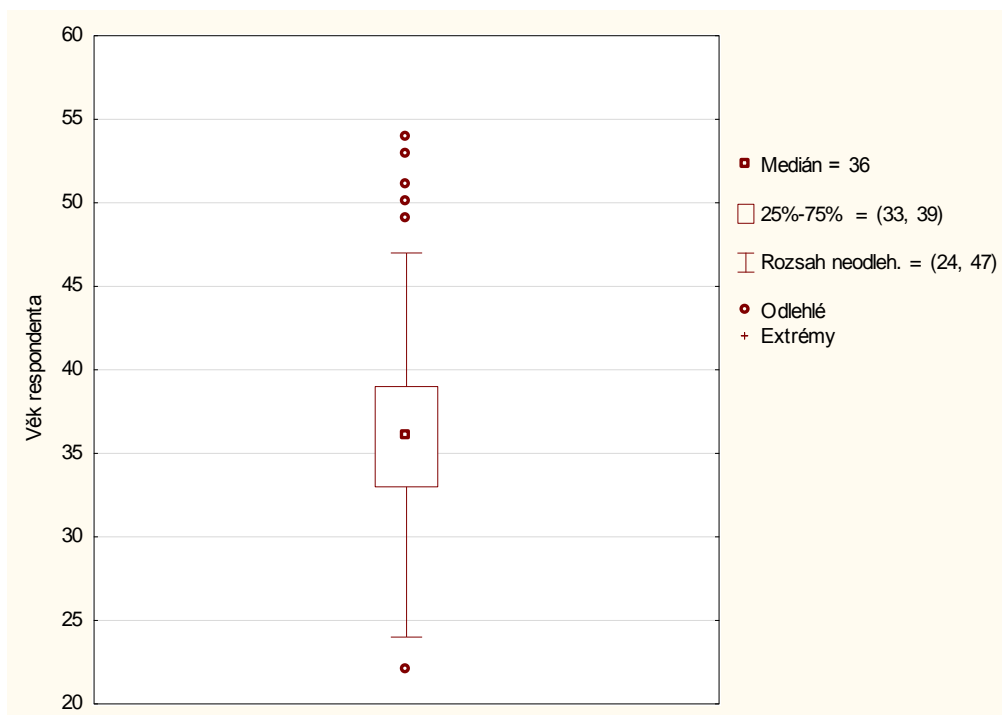
6.2 Výběrový soubor

Bylo osloveno 5 lektorů (společností), kteří pořádají kurzy Respektovat a být respektován (Společnost pro mozkově kompatibilní vzdělávání), Kurz efektivního rodičovství (Institut efektivního rodičovství) a výchova Nevýchovou. Pro výzkum jsme použili metodu záměrného výběru přes instituci, příležitostného výběru, samovýběru a metodu sněhové koule (více viz níže).

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 250 respondentů. Dva z respondentů byli vyřazeni z důvodu, že nebyli rodiči. Dále se dotazníkového šetření zúčastnili rodiče, kteří se nevzdělávají (v našem případě ani z knih a ani v kurzech). I ti byli vyřazeni z výzkumu. Po jejich vyřazení výběrový soubor tvoří celkem 241 respondentů, kteří se dobrovolně zúčastnili výzkumu a splňují daná kritéria. Z hlediska proměnné „pohlaví“ se soubor skládá z 223 žen (93%) a 18 mužů (7%).

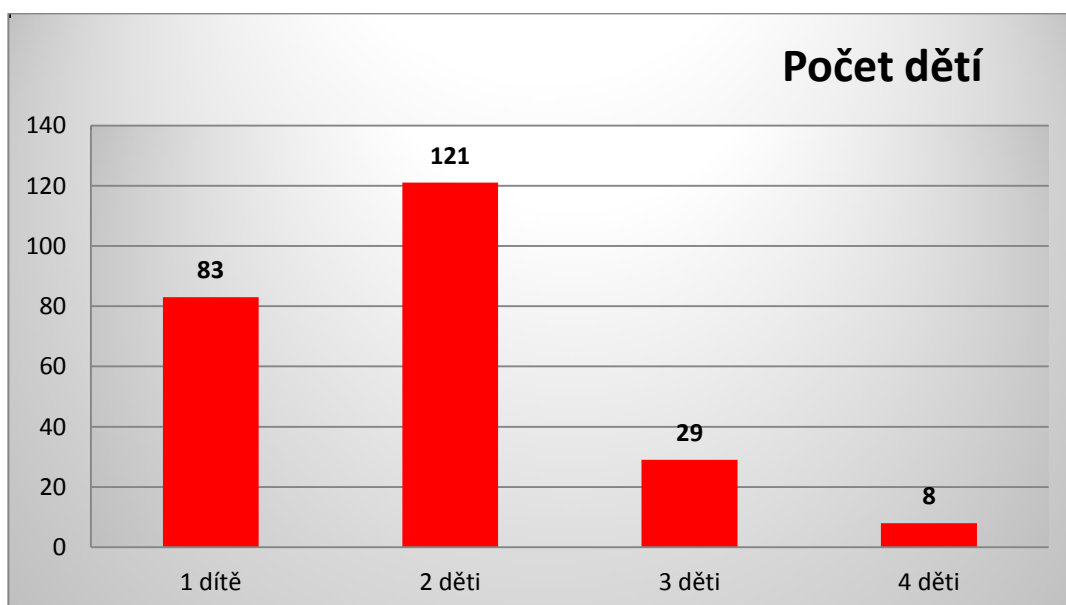

Graf 1: Pohlaví respondentů

Graf 2: Průměrný věk respondentů

Věkové složení účastníků výzkumu bylo v rozmezí 22 – 54 let, přičemž průměrný věk souboru činí 35,88 let. Věkové rozpětí u souboru žen je od 22 let do 54 let (s průměrem 35,6 let), u souboru mužů je od 32 let do 47 let (s průměrem 37 let). Respondenti měli různý počet dětí, nejméně jedno a nejvíce čtyři. I věk jejich dětí byl různý, nejmladšímu dítěti byl 1 měsíc a nejstaršímu 29 let.

Graf 3: Počet dětí respondentů

7 Výzkumné metody

Za účelem dosažení cílů byl zvolen smíšený design výzkumu. Ke sběru dat byla použita jak kvantitativní, tak kvalitativní techniky, které se vzájemně triangulují.

Sběr dat byl zajištěn dotazníkovým šetřením mezi účastníky kurzů rodičovského vzdělávání. Dotazníkovým šetřením byl zjišťován stav vzdělávání rodičů v oblasti výchovy. Z kvalitativních technik byl použit polostrukturovaný rozhovor, kterým se zjišťoval vliv vzdělávání rodičů v oblasti výchovy na atmosféru v rodině.

7.1 Organizace a průběh šetření

Nejprve jsme učinili pilotní šetření. V říjnu 2014 jsme oslovili 3 absolventy kurzů a jednoho „suportéra“¹ kurzu Respektovat a být respektován. Formou nestandardizovaného rozhovoru jsme zjišťovali, jaké situace považují ve své rodině za problémové. Na základě získaných poznatků pak byl sestaven dotazník. Zjištěné problémové situace jsou popsány v teoretické části.

7.1.1 Dotazníky

Dotazník byl ve výzkumu použit především pro jeho praktičnost. Prostřednictvím něho lze v poměrně krátkém časovém úseku oslovit velké množství účastníků kurzů a získat mnoho informací. Z důvodu pohodlí respondentů byl dotazník vytvořen na vyplnto.cz.

Je třeba brát v úvahu, že rodiče vnímají svůj způsob výchovy subjektivně. Atmosféru v jejich rodině nemusí ovlivňovat pouze získané informace z absolvovaných kurzů, ale i momentální dění v rodině, temperament rodiče i dítěte, stupeň sebereflexe rodiče apod. (Kincová, 2013).

Dotazník obsahuje 30 položek. Do úvodu dotazníku byl vložen průvodní dopis, který obsahoval účel dotazníku, téma výzkumu, informace o dobrovolnosti, o anonymitě, pokyny k vyplnění, přibližný čas potřebný k vyplnění dotazníku, kontakty na výzkumníka

¹ Supporter je v doslovném překladu stoupenec, přívrženec, příznivec.

a poděkování za účast. V prvních sedmi položkách byly zjišťovány sociodemografické údaje probandů. Položky 8 - 12 zjišťovaly původní rodinný systém, ze kterého probandi pochází. V dalších 8 položkách jsou respondenti dotazováni na výchovu svých dětí. Posledních 10 položek se zabývá vzděláváním se respondentů v oblasti výchovy, z toho tři položky zjišťují vliv poznatků z kurzů na klima v rodině.

V dotazníku byly použity otázky polozavřené, otevřené, a čtyřstupňové a pětistupňové škály. Při tvorbě dotazníku jsme se snažili držet pravidel tvorby dotazníků: jednoduchost, srozumitelnost, smysluplnost, přehlednost, grafická úprava.

Po vytvoření dotazníku bylo provedeno testování finální verze dotazníku. Bylo osloveno 6 respondentů. Na základě jejich připomínek byl dotazník upraven do finální podoby.

Telefonicky bylo osloveno 5 institucí nebo lektorů kurzů Respektovat a být respektován, Kurzu efektivního rodičovství a Nevýchovy. Oslovené společnosti poté elektronickou poštou nebo prostřednictvím sociálních sítí distribuovaly absolventům svých kurzů odkaz na dotazník <http://vzdelavani-rodicu.vyplnto.cz/> (záměrný výběr přes instituci). Email obsahoval průvodní dopis, který je totožný s dopisem v úvodu dotazníku. Probandům byla nabídnuta možnost napsat si o výsledky dotazníkového šetření. Prostřednictvím elektronické pošty byly odkazy na dotazník poslány rodičům, se kterými jsem zůstala v kontaktu po absolvování kurzů R+R a KER (příležitostný výběr). Tyhle respondenty jsme poprosili o přeposlání odkazu svým známým, kteří se také vzdělávají v oblasti výchovy (metoda sněhové koule). Podoba dotazníku, která byla administrována respondentům, je uvedena v příloze č. 3.

Pro zpracování dat získaných dotazníky byly využity program Microsoft Excel 2010, Microsoft Word 2010 a Statistica 12.

7.1.2 Polostrukturovaný rozhovor

Polostrukturovaný rozhovor byl do výzkumu zařazen, jak již bylo zmíněno, z důvodu triangulace. Vzorek rodičů, se kterými probíhaly rozhovory, byl vybrán pomocí příležitostného výběru a samovýběru. Byli osloveni respondenti, se kterými jsem v kontaktu po absolvování kurzů. A dále byli osloveni respondenti, kteří se přihlásili

emailovou poštou pro výsledky dotazníkového šetření, k zodpovězení otázek vytvořených pro polostrukturovaný rozhovor.

Polostrukturované rozhovory s rodiči byly vedeny za účelem získání hlubšího pohledu na působení rodičovských kurzů na celkové klima v rodině. Při tvorbě otázek rozhovoru jsme vycházeli nejen z hlavní výzkumné otázky, ale i z následných připomínek probandů k dotazníku. Respondenti upozorňovali na nedostatek prostoru k vyjádření toho, co „měli na srdci“, a to tedy bylo některým umožněno prostřednictvím rozhovoru nebo elektronickou poštou.

Základní výzkumná otázka, **Zjistit jaký vliv má vzdělávání rodičů v oblasti výchovy dětí na atmosféru v rodině**, byla změněna na otázku tazatelskou: **Jaký vliv mělo Vaše sebevzdělávání (popřípadě i manželovo/manželčino) na atmosféru ve Vaší rodině?** Další otázka, která byla probandům položena: **Vnímáte rozdíly v obdobích "před" a "po" absolvování kurzu/kurzů?** Doplnkovou otázkou jsme se zeptali na vnitřní rozpoložení rodiče (pokud to nevyplývalo z jejich výpovědi na dvě předchozí otázky): **Cítíte se po absolvování kurzu/kurzů v roli maminky/tatínka vyrovnaněji?** Poté byl rodičům nechán prostor na jejich vlastní myšlenky.

Odpovědi na výše zmíněné otázky byly zjišťovány prostřednictvím emailové pošty, telefonicky a při osobním setkání. Elektronicky bylo osloveno 34 rodičů. 20 rodičů písemnou formou zodpovědělo položené otázky nebo napsalo své pocity ohledně uplatňování poznatků z kurzů na svou rodinu.

Telefonicky² byly otázky položeny čtyřem rodičům. Jeden z rodičů byl muž, zbytek výzkumného vzorku tvořily ženy. Tři ze čtyř rodičů mají dvě děti, a jeden respondent má děti tři. Děti těchto respondentů byly věkově v rozmezí 6 – 14 let. Každý z rozhovorů trval přibližně 10 minut a po ukončení hovoru byl co nejpřesněji zapsán.

Osobní setkání bylo uskutečněno s pěti rodiči. Jedno setkání (manželský pár) se uskutečnilo v Olomouci v jejich domácnosti a za přítomnosti dětí. Další 2 rozhovory byly vedeny v restauraci ve Vyškově. Poslední rozhovorů byl proveden v Olomouci, na půdě školy. Zastoupení mužů a žen v tomhle výběrovém vzorku bylo 2:3. Nejmladšímu dítěti

² Telefonické rozhovory byly vedeny z důvodu větší vzdálenosti a vzhledem k mým časovým a rodinným podmínkám.

rodičů tohoto vzorku bylo 18 měsíců a nejstaršímu dítěti bylo 13 let. Rozhovory s probandy trvaly přibližně 20 min. Rozhovory byly nahrávány na diktafon a poté doslovně přepsány.

7.2 Etika výzkumu

Po celou dobu výzkumu bylo pamatováno na dodržování etických zásad. Respondenti byli informováni o účelu výzkumu, o anonymitě, o dobrovolnosti a o možnosti odstoupení z výzkumu. Vzhledem k tomu, že se výzkumu účastnili rodiče (tzn., osoby starší 18 let), nebyl vyžadován písemný souhlas zákonných zástupců a ústní informovaný souhlas byl dostačující. Předpokládáme, že dotazníkové šetření nezpůsobilo poškození nebo újmu respondentů. V průběhu výzkumu nevznikly žádné etické problémy, které by bylo potřeba řešit.

8 Výsledky výzkumu

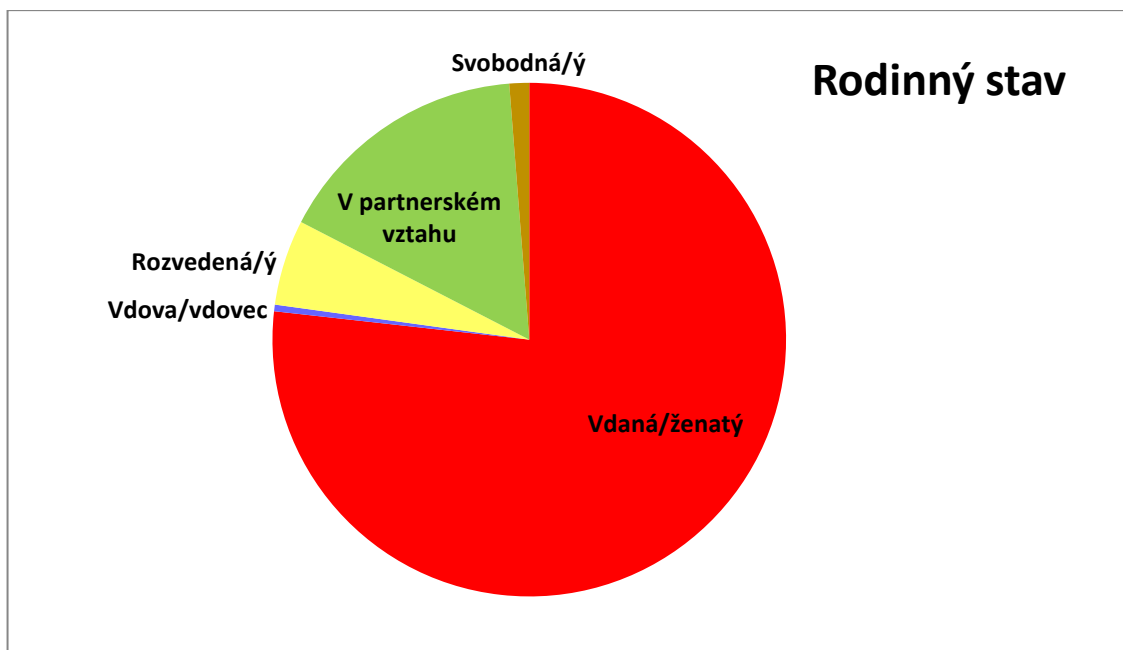
Na základě údajů získaných dotazníkem pro zjišťování rodičovského vzdělávání, způsobů výchovy a atmosféry v rodině, byly zjišťovány následující proměnné: sociodemografické charakteristiky, způsoby výchovy probandů v primárních rodinách, komponenty způsobu výchovy v rodinách probandů, sebevzdělávání, zacházení s tresty v primárních i nynějších rodinách probandů, posuzování atmosféry v rodině v porovnání s rodičovským vzděláváním probandů i jejich partnerů.

Základní výstupy jednotlivých dotazníků byly zpracovány za pomoci deskriptivní statistiky. Výsledky jsou dále prezentovány prostřednictvím grafů a tabulek četností. Pro zodpovězení dílčích výzkumných otázek byl dále použit test chí-kvadrát, jímž byla zjišťována závislost mezi dvěma proměnnými.

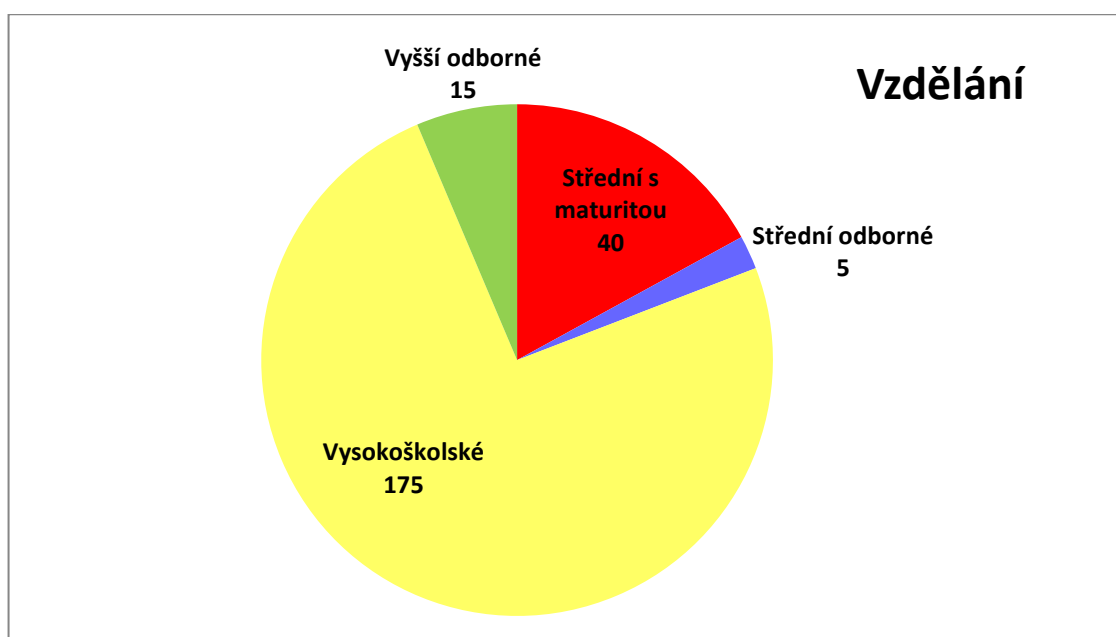
8.1 Základní výstupy výzkumu

Po vyřazení respondentů, kteří nespĺňovali kritéria³ pro zařazení do výběrového souboru, náš výběrový soubor tvoří celkem 241 respondentů, kteří se dobrovolně zúčastnili našeho mapujícího výzkumu. Většinovým návštěvníkem kurzů jsou ženy a tohle zastoupení žen a mužů se projevilo i v našem mapujícím šetření (92% žen a 8% mužů). Většina respondentů (93%) žije v úplných rodinách (v manželství nebo v partnerském vztahu). Současný trend „žití na hromádce“ se projevilo i v našem šetření. 16% respondentů uvedlo, že nejsou ve svazku manželském. A 5% respondentů je rozvedených.

³ Být rodičem a vzdělávat se v oblasti výchovy dětí

Graf 4: Rodinný stav respondentů

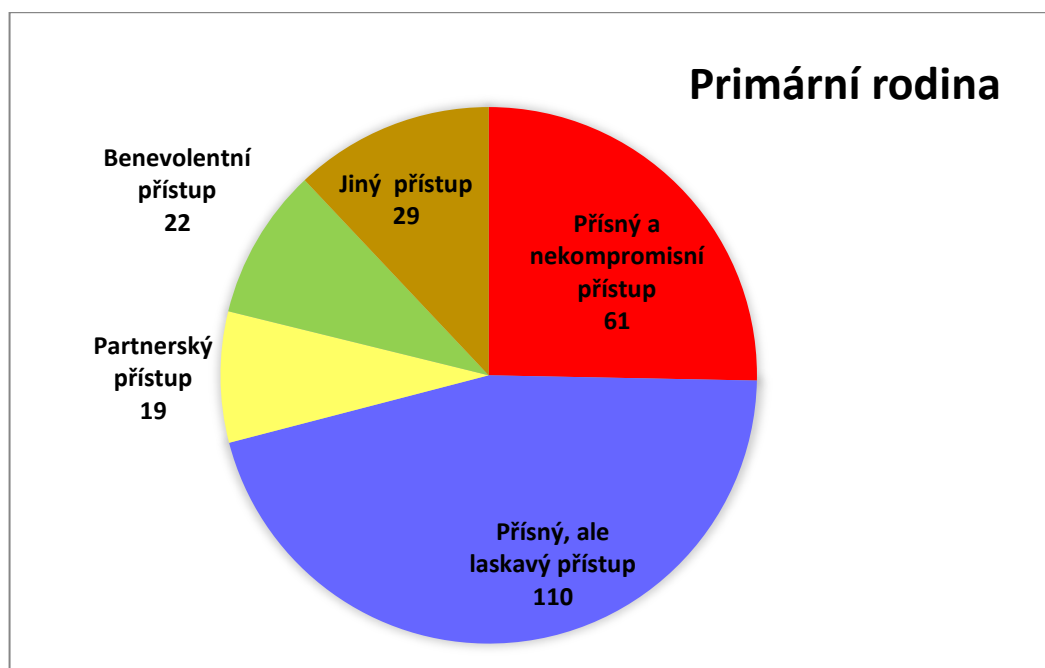

Graf 5: Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů

V dotazníkovém šetření 74% respondentů dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Převažují respondenti, kteří jsou prvorození (n=117) nebo nejmladší z narozených dětí (n=74). Šetření se zúčastnilo stejně jedináčků a prostředních dětí (n=25).

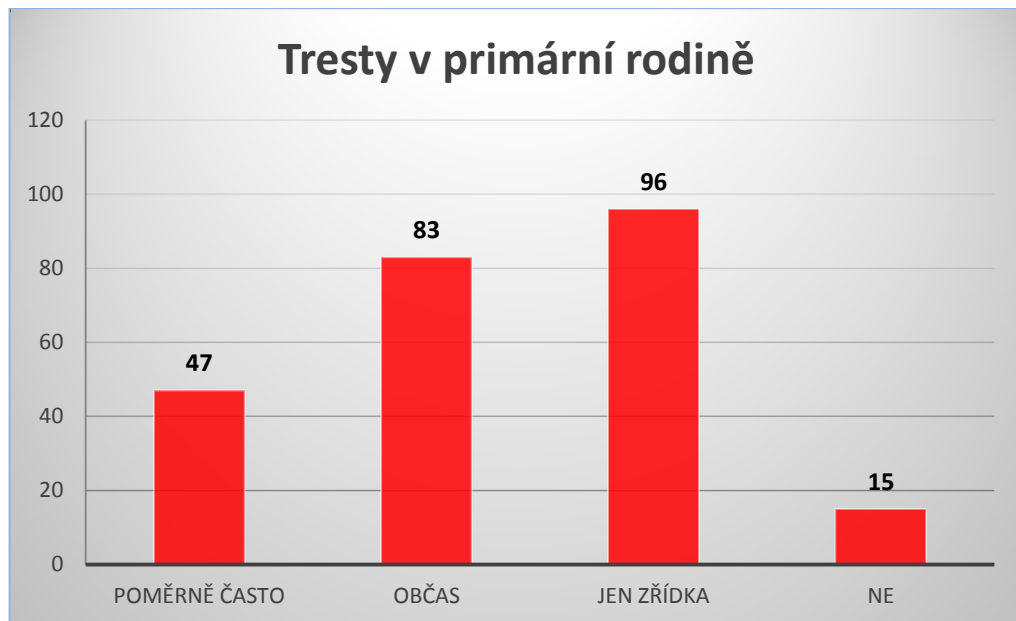
V primárních rodinách respondentů převažovala výchova přísná, u 46% z nich navíc byla laskavá a u 25% respondentů byli rodiče přísní a zároveň nekompromisní.

Pouze v 8% případech respondenti uvedli, že vyrůstali v respektujícím prostředí (rodiče měli partnerský přístup, pravidla stanovovali společně s dětmi). V 9% případech nechávali rodiče výchově volný průběh. Zbýlých 12% respondentů popsalo svými slovy fungování jejich původní rodiny: v textu se objevovala rozdílnost výchovy otce a matky, surové bití a absolutní nezáměr, výchova respondentů prarodiči apod.

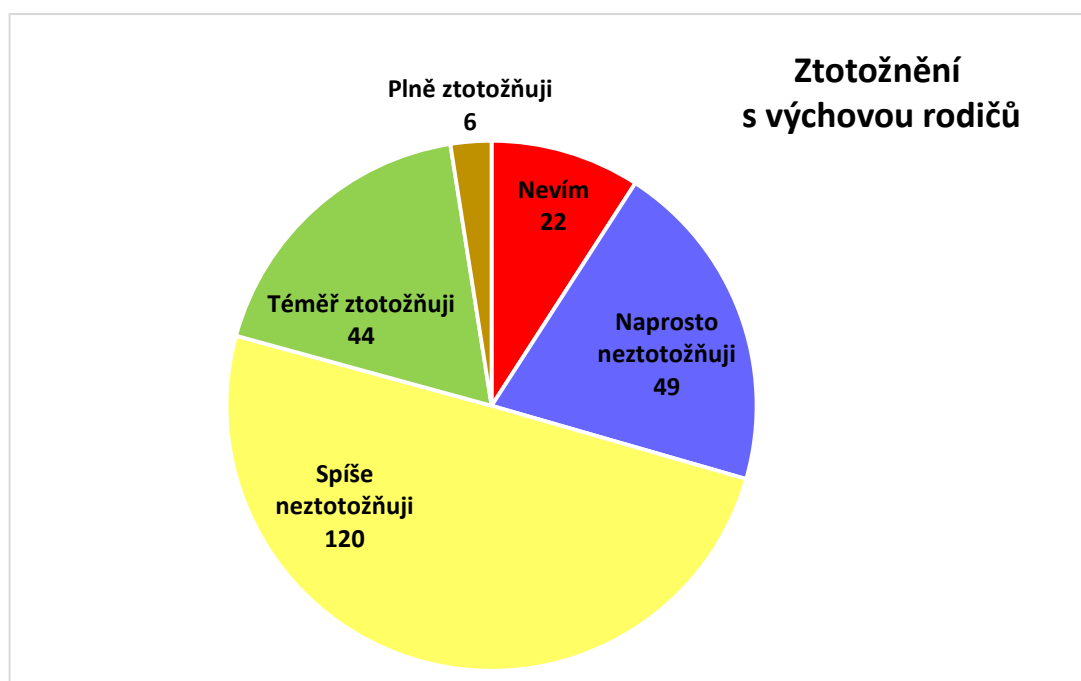

Graf 6: Styl výchovy v primárních rodinách respondentů

Trest v primární rodině alespoň jednou prožilo 94% respondentů. 44% respondentů považovalo jejich potrestání většinou za neoprávněné a 34% uvádí, že někdy trest přijali, ale někdy ho považovali za nespravedlivý. Většina respondentů (70%) se s výchovným přístupem svých rodičů neztotožňuje, pouze 6% respondentů se plně ztotožňuje s výchovou ve své primární rodině.

Graf 7: Jak často byli respondenti trestáni v primárních rodinách

Graf 8: Ztotožnění respondentů s výchovným stylem rodičů

Většina oslovených respondentů (n=235) má alespoň přibližnou představu, čeho chce ve své výchově dosáhnout a 176 respondentů se v názoru na výchovu svých dětí většinou shodnou. 49 respondentů uvedlo, že se občas shodnou a občas neshodou. Zbytek

respondentů (n=29) se nemohou dohodnout na tom, jak děti vychovávat. Jednou z hlavních neshod mezi rodiči je v oblasti trestání dítěte. Každý pochází z jiného rodinného systému, ve kterém se nějak trestalo. Problém mají rodiče i sami se sebou. To je asi největší problém, změnit sebe. Asi nejlépe ten problém nastínila Pavla: *„Když jsem v pohodě a odpočatá, jsem schopna i ve vypjatých situacích si s děckama v klidu sednout, probrat to. Použiju já sdělení, obejmu je a tak. Ale když přijdu utahaná z práce, doma bordel jak v tanku, všichni, včetně manžela, vylepení u televize a do toho ještě děcka udělají nějaký průšvih, tak mi prdnou nervy a respektující metody mi moc nefungují. Jakoby ty zajeté dráhy, co mám z domu od našich, naběhly a já jedu podle nich jako nějaký robot. Pak mě to vždycky moc mrzí a jdu se dětem omluvit, že jsem vypěnila, ale už to šlo“.*

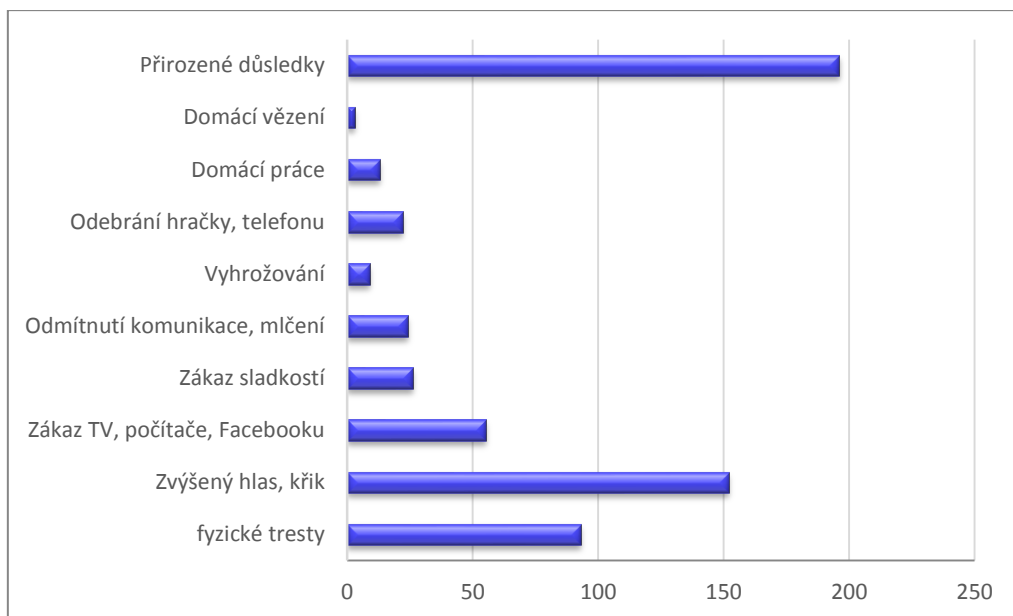
Kopřivovi v pokračujících kurzech upozorňují na to, že rodiče sami zjistí, že respektující přístup není o naučení se nějakých vět nebo principů. Jde o celkovou změnu sebe sama a svého přístupu k životu. Petr se k výchovným praktikám vyjádřil *„...nejlepší výchova je být dítěti vzorem. Takže, když manželka chce něco po manželovi, tak ho hezky poprosí, nedává mu rozkaz, ani zákaz, ani fyzické či jiné tresty (...) Co se týče zákazů, tak to je jedna z nejhorších věcí co rodiče dělají dětem. Ať si každý spočítá, kolikrát za den řekne dětem, tohle nedělej, nesmiš, přestaň s tím apod. Je to většinou mnoho desítek zákazů denně. A to samé se týká příkazů. Například, vem si rukavice, zhasni po sobě, udělej úkoly, uklid' si atd. atd. Jak by se asi líbilo samotným rodičům, kdyby mezi sebou jednali stylem zákazů a příkazů. Na dětech to zanechává trauma, z čehož pak pramení nezvladatelná puberta, protože dítě za těch mnoho let poníženého poslouchání zákazů, příkazů a pokynů, se chce z tohoto vlivu vymanit...“*

Respondenti v dotazníkovém šetření měli zodpovědět otázku, jak často používají fyzické tresty ve výchově. Více než polovina rodičů (61%) fyzické tresty nepoužívá. A druhá nejpočetnější skupina je používá jen párkrát za rok.

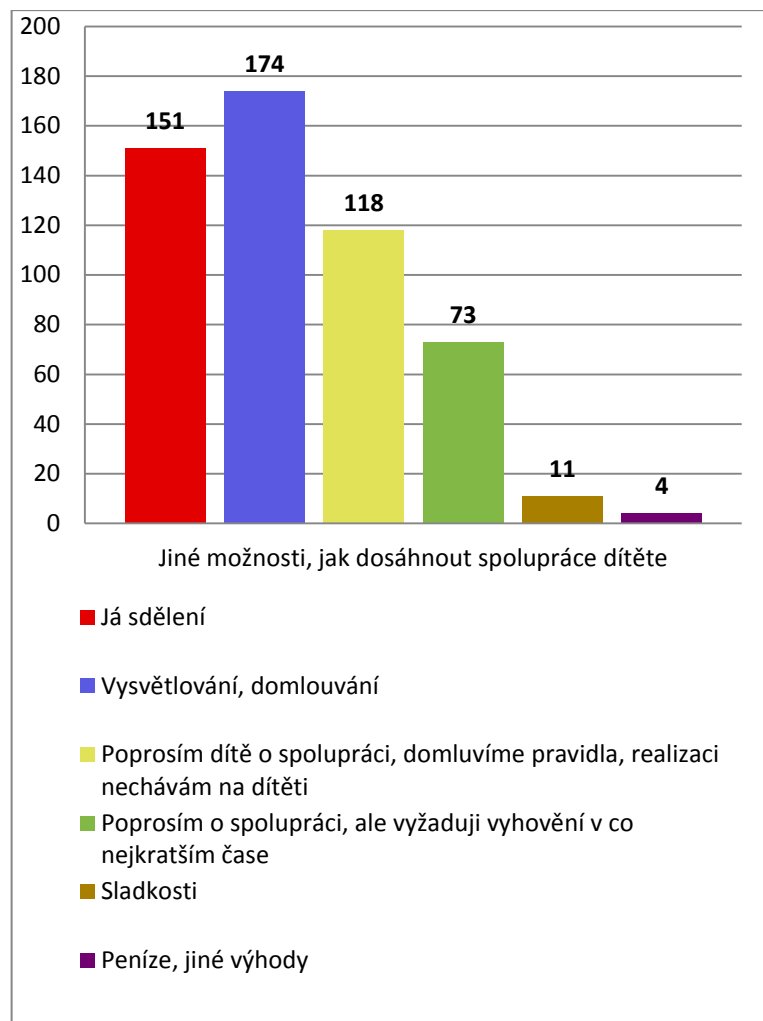
Graf 9: Fyzické tresty ve výchově

Trestům byla v dotazníkovém šetření věnována větší pozornost. Z velké části právě tresty ovlivňují celkovou atmosféru v rodině. Zeptali jsme se rodičů, jaké jiné způsoby používají, poruší-li jejich dítě pravidla. Většina absolventů kurzů se snaží aplikovat do výchovy přirozené důsledky. Nicméně z vyplněných odpovědí lze vyčíst, že současně používají i jiné reakce, jako je křik, zákazy, vyhrožování a fyzické tresty. Mirek problematiku přirozených důsledků okomentoval slovy: *„Někdy ani nejsem schopen v tu chvíli vymyslet nějaký přirozený důsledek k nějakému problému. To je lepší se nadechnout, napočítat do tří a pak až reagovat. Ale stalo se nám s manželkou, že jeden přirozený důsledek jsme tedy nevymysleli ... když náš syn měl období, kdy používal sprostá slova a nechtěl si nechat vysvětlit, že takhle tedy ne. No, co na to chcete vymyslet? Napsat na papír 100x to slovo?“* (respondent se začal smát a zavzpomínal na svá školní léta, kdy tohle psávali jako děti na tabuli).

Graf 10: Reakce rodičů na porušení pravidel dětí

Většina rodičů nahrazuje trestání vysvětlováním a snaží se po absolvování kurzů používat popis a já sdělení. Problémem je, že vysvětlování situace může sklouznout k domlouvání a mentorování. „... *když už mluvím moc dlouho, můj syn začne zvedat oči v sloup. Pak si uvědomím, že můj úmysl nepotrestat ho se jaksí zvrhl ...*“ vysvětluje Petra, když mluví o tom, jak se po absolvování KER rozhodla přestat děti fyzicky trestat.

Graf 11: Jiné možnosti, jak dosáhnout spolupráce dítěte

Většina rodičů zastává názor, že pravidla v rodině mají vytvářet rodiče a děti společně a že rodič má zastávat roli průvodce. 117 rodičů se podílí na výchově stejnou měrou jako druhý rodič a 111 rodičů, v našem případě žen, se domnívá, že výchova je spíše na nich.

	Děti vychovává spíše partner/ka	Děti vychovává převážně partner/ka	Děti vychovávám převážně já	Děti vychovávám spíše já	Oba se na výchově podílíme stejně	Celkový součet
Pohlaví:						
Muž	2	0	0	0	16	18
Žena	1	1	9	111	101	223
Celkový součet	3	1	9	111	117	241

Tab. 1: Podíl rodiče ve výchově - muži a ženy

Většina z oslovených respondentů (n=217) se průběžně stále vzdělává v oblasti výchovy a 63 uvedlo, že se vzdělává i jejich partner (manžel). 117 partnerů respondentů, sice kurzy nenavštěvují, ale o informace z kurzů se zajímají. Čtvrtina respondentů uvádí, že jejich partner se nevzdělává vůbec.

	Vzdělává se partner?			Celkový součet
	Ne	Ano	Ne, ale zajímá se o informace	
Pohlaví:				
Muž	2	15	1	18
Žena	59	48	116	223
Celkový součet	61	63	117	241

Tab. 2: Partneři respondentů a jejich vzdělávání v oblasti výchovy

Marek se začal vzdělávat půl roku poté, co jeho žena absolvovala kurz „...*Moje žena po přečtení několika knih na téma rodičovství navštívila semináře R+R a o další půlrok, na její doporučení jsem je absolvoval také. Velice nám kurzy pomohly, právě když se narodil syn H a dcerka E začala velice žárlit na moji ženu Janu. Vyžadovala extrémně její pozornost a mě odsunula na druhou kolej - například jsem přišel o místo v manželské posteli. Holky pak začaly dělat "holčičí víkendy"- akce, kam nesměli kluci (já a náš syn). Po pár takových akcích dcerka přestala žárlit, zjistila, že ji bráška neohrožuje a neubírá lásku a pozornost a mají spolu hezký vztah (i když se také perou o věci). Já jsem ale o své místo v posteli přišel - což jsem vyřešil tak, že jsme udělali postel 2,4m širokou a spíme všichni společně. Obecně jsem pochopil, co znamená, že Děti nejsou vychovávány rodiči, ale že rodiče jsou vychovávány dětmi" aneb jediné, co funguje, je jít příkladem. A proto se nejprve musí změnit rodič, pokud chce změnit dítě a to je zatraceně těžké a samozřejmě jsme stále daleko od ideálu. Ohledně dětí je vidět rozdíl, že dceru jsme respektujícím způsobem začali vychovávat až od 3 let a syna okamžitě. Dříve jsme dceru všemožně nutili k tomu či onomu a ona se moc dobře přizpůsobila a naučila se způsobům, jak nutit nás. Obecně ale jsme se naučili mnohem méně omezovat a zakazovat - pouze pokud k tomu je reálný důvod, někdy stále také čistě subjektivní, ale to se zlepšilo. Respektující přístup k výchově vlastně otevřel touhu po sebevzdělávání a seberozvoji. S manželkou jsme zjistili, že ze všeho nejdůležitější pro naše děti je náš vlastní vztah. Proto se dále rozvíjíme, v současné době jsme podlehlí kouzlu Tantry, a výsledkem je, že naše děti jsou zdravé a spokojené. Neboli pokud chcete mít vyrovnané a spokojené děti, které zvládají stres, jsou*

sebevědomé a dokáží v klidu řešit problémy - máte krásný plán co všechno se sebou (včetně partnera) musíte začít dělat a čeho všeho nejprve musíte dosáhnout vy sami. Ale cesta je a bude ještě dlouhá. Čím více se rozvíjíme, tím více vidíme, kam se dá posouvat. A i teď někdy na děti křičím a manželka jim tuhle dokonce i plácla jednu přes zadek. Jak říkáme pro pousmání - ale s respektem. Zajímavé, co jsme zaznamenali, je negativní vztah mé širší rodiny. Manželčiny rodiče to podporují a zajímají se, moje rodina absolutně nechápe, proč by měli číst nějaké knížky, chodit na nějaké kurzy a dělat to jinak, než to dělali jejich rodiče. Má maminka dokonce řekla, že četba podobných knih jí akorát řekne, že to dělala špatně a to ona nemá zapotřebí. To, že chodíme na podobné semináře a kurzy bere jako kritiku její výchovy, přitom, jak ona tvrdí, jsme výborně vychovaní a nechápe, proč cokoliv měnit...což vlastně musím potvrdit, protože díky jejich výchově se chci dále rozvíjet a dělat věci jinak. Oba rodiče, učitelé, nedokážou pochopit, proč utrácíme spoustu peněz za Montessori školku a kurzy osobního rozvoje (...) A zajímavé bylo také vysvětlovat kamarádům, že místo na fotbal a pivo jdu na kurz o výchově dětí. To se samozřejmě také neobejde bez uštěpačných poznámek...“

Respondenti (n=210) uvedli, že nejvíce informací čerpají z knih. Nejoblíbenější knihou mezi rodiči je Respektovat a být respektován. „...V uplynulých pěti letech jsme si pořídili tři děti, Ani k jednomu z nich nebyl přibalen manuál a žádné nemá vypínač, nebo alespoň tlačítko reset.(...) Neabsolvovali jsme žádný kurz, přečetli jsme s manželkou prakticky zároveň knihu Respektovat a být respektován (...) Dopad to má jednoznačně pozitivní. Metody respektující uplatňujeme na děti, i s manželkou mezi sebou a funguje to. Zajímavé je, že si toho začali všimnout i prarodiče a bez nějaké debaty na toto téma metody přebírat...“ vyjádřil své pocity Filip. Velká část respondentů čerpá informace ohledně výchovy z kurzů (n=182), z médií, různých besed atd. V dotazníkovém šetření byly nejvíce zmiňovanými kurzy: Respektovat a být respektován, Kurz efektivního rodičovství a výchova Nevýchovou. Nejvíce respondentů uvedlo jako oblíbeného autora - kolektiv autorů, kteří napsali knihu Respektovat a být respektován.

Graf 12: Zdroje informací o výchově

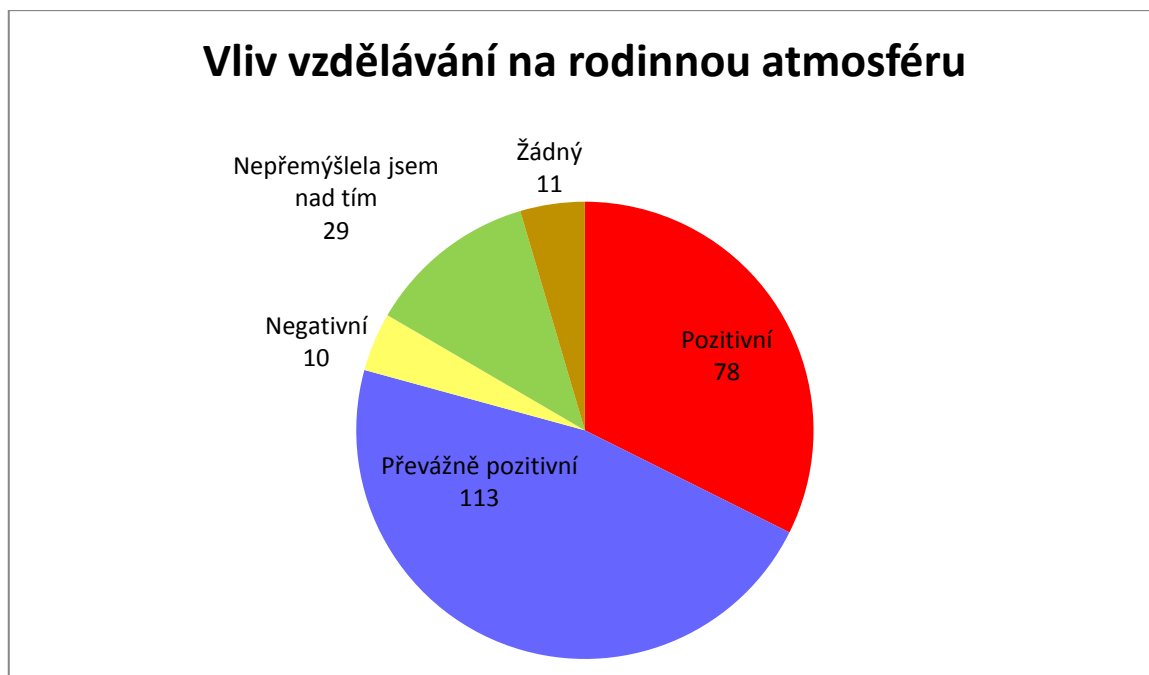
Graf 13: Uplatnění poznatků v praxi

Vzdělávat se v oblasti výchovy ještě není zárukou toho, že mi nově nabitě vědomosti budou sloužit ku prospěchu. Většinu respondentů (78%) se daří nové poznatky uplatňovat v praxi a 87% uvádí, že se svými výchovnými přístupy jsou spokojeni. To se odráží i ve vztazích respondentů. 82% považuje vztahy ve své rodině za harmonické. Nejvíce nedorozumění v komunikaci mají s otcem nebo matkou (n=83), dále s partnerem (n=76) a 72 respondentů nepovažuje své vztahy za problematické. S jedním ze svých dětí si nerozumí 34 rodičů. Nicméně většina dotazovaných (79%) uvedla, že jejich vzdělávání

v oblasti výchovy mělo určitě pozitivní vliv na atmosféru v jejich rodině. Ester se nám svěřila „...Sebevzdělání v naší rodině umožnilo fungující komunikaci. Já i Pavel jsme vyrostli v podmínkách potlačování osobních potřeb a emocí v zájmu vyššího, rodičovského plánu. Každý jsme na mocenskou výchovu reagovali po svém. Já revoltou, Petr se uzavřel do sebe a obrnil se lupénkou. Pro naše děti jsme to chtěli zkusit jinak, proto jsme hledali - a našli. Dnes máme 2 holčičky, které si umějí říci, co potřebují a vzájemně se pokoušíme domlouvat a hledat pro všechny uspokojivou cestu. Nám to funguje, s dětmi si rozumíme a cítíme se spolu dobře. Občas naše děti narazí na mocenský přístup babičky, která se domlouvat nehodlá, a pak situace vygraduje v její vyjádření, že to je ta americká výchova. Nechce chápat, že dítě má stejné právo na názor jako ona a že jediný rozdíl mezi ní a dítětem je jen v množství zkušenosti a že právě na vlastní zkušenost má dítě právo...“

Pavel svou ženu doplnil „...Kurz Respektování a jeho pokračování nám umožnil zjistit, že máme právo na své pocity navzdory tomu co si o tom myslí okolí. Z víkendového semináře Nenásilné komunikace jsme si odnesli, že potřeby všech členů domácnosti mohou být naplněny. To bylo cenné zjištění, dívat se na situace z hlediska potřeb a ne způsobů řešení. Aktuálně se u nás atmosféra v rodině za posledních pár měsíců výrazně změnila, a to směrem k větší důvěře a vůli hledat společné řešení. Souvisí to se zažitím poznání, že můžeme řídit jen sami sebe a důvěrou v partnera, dítě, že dělá to nejlepší co v něm aktuálně je. Taky s poznáním, že ublížením partnerovi nedosáhnou naplnění svých dlouhodobých potřeb. Mám zkušenosti, že když dětem důvěřuji, tak je nám spolu mnohem příjemněji, než když se je snažím řídit a myslím, že už jsme ušli kus cesty...“

Vliv vzdělávání na rodinnou atmosféru

Graf 14: Vliv vzdělávání na atmosféru v rodině

8.2 Hlavní výzkumná otázka

Hlavní výzkumnou otázkou, kterou jsme si vytyčili, je zmapovat přínos rodičovského vzdělávání v rodinách účastníků kurzů. Sledovali jsme souvislost mezi rodičovským vzděláváním a atmosférou v rodině respondentů. Testem chí kvadrát bylo zjištěno, že ať už se rodiče vzdělávají anebo se vzdělávali v minulosti, atmosféru v rodině hodnotí za pozitivní, nebo převážně pozitivní. Výsledky však nejsou statisticky významné na 5% hladině významnosti.

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (vzdělání-atmosf)						
Četnost označených buněk > 10						
Pearsonův chí-kv. : 4,94400, sv=4, p=.293091						
Rodičovské vzdělávání	Pozitivní 1	Převážně pozitivní 2	Negativní 3	Žádný 4	Nepřemýšlel/a jsem 5	Řádk. součty
Ano, průběžně stále	70,2323	101,7461	9,0041	9,9045	26,1120	217,0000
V poslední době už ne	7,7676	11,2531	0,9958	1,0954	2,8879	24,0000
Vš.skup.	78,0000	113,0000	10,0000	11,0000	29,0000	241,0000

Tab. 3: Vliv vzdělávání na atmosféru v rodině

„...s matkou jsme si někdy moc nerozuměly. Asi to bylo tím, že mě dost mlátila. Byla hodně nervózní a nikdy jsem nevěděla, z které a proč přiletí. A táta nebyl moc doma. Asi kvůli mámě. Ale už je to za mnou. Mám svou rodinu a objevila jsem R+R přístup a chci dělat všechno jinak. Než jsem objevila Respekt, hodně jsem po dětech křičela, ale ruku jsem na ně nevztáhla. Kdysi jsem se zařekla, že to tedy ne ... Teď už se snažím s dětma domlouvat. Ale moc si nevěřím, že to někdy půjde tak jak bych si představovala ...“ rozplakala se Eva.

8.3 Dílčí výzkumné otázky

Dalšími cíle, které jsme si stanovili, bylo zjistit, zda existují vztahy mezi vybranými proměnnými.

8.3.1 Tresty v primárních rodinách versus tresty svých dětí.

Zajímala nás odpověď na otázku, zda-li existuje souvislost mezi trestáním probandů v primárních rodinách a následným fyzickým trestáním svých dětí. Většina rodičů volila odpověď, že fyzicky netrestají své děti anebo několikrát za rok, bez ohledu na to, jestli byli trestáni jako děti.

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (tresty - tresty)					
Četnost označených buněk > 10					
Pearsonův chí-kv. : 13,3923, sv=9, p=,145644					
Byl/a jsem jako dítě trestán/a:	Několikrát za týden 2	Několikrát za měsíc 3	Několikrát za rok 4	Ne 5	Řádk. součty
Poměrně často	1,75518	4,0954	12,4813	28,668	47,000
Občas	3,09958	7,2323	22,0414	50,626	83,000
Jen zřídka	3,58506	8,3651	25,4937	58,556	96,000
Ne	0,56016	1,3070	3,9834	9,149	15,000
Vš.skup.	9,00000	21,0000	64,0000	147,000	241,000

Tab. 4: Tresty v primární rodině versus tresty v rodině nynější

8.3.2 Rodičovské vzdělávání druhého z rodičů versus atmosféra v rodině.

Položili jsme si otázku, zdali existuje souvislost mezi vzděláváním partnerů probandů a celkovou atmosférou v rodině? Většina respondentů uvedla pozitivní atmosféru v rodině i v situaci, že se partner nevzdělává v oblasti výchovy. Výsledek je statisticky signifikantní na 5% hladině významnosti.

Souhmná tab.: Očekávané četnosti (partner - atmosféra)						
Četnost označených buněk > 10						
Pearsonův chí-kv. : 18,8332, sv=8, p=,015777						
Vzdělávání partnera:	Pozitivní 1	Převážně pozitivní 2	Negativní 3	Žádný 4	Nepřemýšlel/a jsem 5	Řádk. součty
Ano	20,3900	29,5394	2,6141	2,8755	7,5809	63,0
Ne, ale zajímá se o informace	37,8672	54,8589	4,8547	5,3402	14,0788	117,0
Ne	19,7427	28,6011	2,5311	2,7842	7,3402	61,0
Vš.skup.	78,0000	113,0000	10,0000	11,0000	29,0000	241,0

Tab.5: Vzdělávání partnera versus atmosféra v rodině

Karolína se nám svěřila „Aky vplyv malo sebazvedelavanie na atmosferu v nasej rodine?

1. Zblizili sme sa este viackej s mojim muzom. Citili sme sa jednotne, silno a vychova nam zacala davat zmysel, vedeli sme kam smerujeme.
2. Ovela menej som upadala do hysterickych vybuchov zufalstva, ktore predtym koncievali tak, ze som proste nasekala najstarsiemu synovi na zadok. V sucastnosti mi sice vyleti emocna krivka tiez riadne vysoko, ale viem to zvladat dostojnejsie:-)
3. Vzťahy v nasej sirsej rodine sa zo zaciatku zhorsili. Boli sme vtedy vo faze, kedy clovek vidi kopeck chyb hlavne na tych druhych a ma tendenciu to komentovat. Pravdou je, ze sme si neboli este isti sami sebou a nasim novym vychovnym pristupom. Bolo to miestami velmi narocne. Casom sme nase rozdielne nazory na vychovu prestali az tak riesit. Uvedomujeme si, ze efekt respektujuceho pristupu sa niekedy neukaze hned. Naopak, ten mocensky ma okamzite viditelne vysledky a preto ludia v neho tak veria. Upokojili sme sa a nechali starych rodicov "zit".:-) A zistili sme, ze respektujuci pristup nie je o technikach, ale o celkovom prerode pohladu na zivot ako taky. A to nas tiez velmi posunulo a obohatilo...“

9 Diskuze

Být úspěšným rodičem je jedna z největších životních rolí, která rodičům přináší jedno z největších uspokojení. Je to však také jedna z nejobtížnějších rolí (Dinkmeyer, 1996). Rodina a rodičovství prošlo v uplynulých dvaceti letech velkými změnami a s tím souvisejícím posunem od tradiční autoritářské výchovy k výchově demokratické, což sebou nese zmatek, nejistotu a malou sebedůvěru (Vondráčková, 2007).

Rodičovství není samozřejmostí a být rodičem již neznamena to nejvíc, čeho chtějí mladí lidé v životě dosáhnout. Mnoho párů se tak dobrovolně zříká možnosti mít děti. Naplňují si své potřeby jiným způsobem. Partneři nebo manželé, kteří se rozhodnou pro děti, většinou si pečlivě plánují, kdy počnou dítě a kolik dětí budou mít.

V minulosti bylo dítě pro rodinu ekonomickým přínosem, v dnešní době je spíše přítěží. Jan Sokol na Mezinárodní konferenci o rodině velmi překvapil svým výrokem, že se podivuje nad tím, že se v dnešní době rozpadá **jen** 50% rodin! Vysvětlil to na ukázkové rodině z roku 1900, kdy se zemědělstvím, jako formou samoobživy, živilo 50 – 70% lidí a společná práce držela tyhle rodiny pohromadě. Dnes se zemědělstvím živí 4% lidí, většinou v pozici zaměstnance. Dle Sokola rodinu drží při sobě jen láska a to je velmi málo.

Vztah rodič - dítě je v dnešní době více o citovém vztahu. Děti naplňují emoční potřeby rodičů. Na citovou investici je v dnešní rodině kladen obrovský důraz. Změnil se i přístup k dětem. Fyzické tresty ustupují do pozadí a mluví se o demokratické výchově. Dnešní rodiče, co se způsobu výchovy týče, ale tak trochu bloudí. A tak hledají „návody“ jak na výchovu. Bakalářská práce je zaměřena právě na rodiče, kteří si uvědomují, že je jiná doba než před 100 lety, a že je potřeba vynaložit úsilí na to, aby vztahy v rodině byly harmonické. Je zaměřena právě na rodiče, kteří se nespokojují pouze s tím, jaké vzorce si nesou ze své původní rodiny. Lidé čtou knihy, navštěvují kurzy, různé besedy apod. a hledají cesty, jak si rodičovství užít, někdy alespoň přežít. Vondráčková (2007), lektorka kurzů KER, ve své práci uvádí, že kurzy jsou připravovány pro skupinu rodičů nejistých nebo nezkušených, anebo pro rodiče s nevhodnými nebo nedostatečnými rodičovskými vzory ve svých původních rodinách.

V naší práci jsme se použili dotazníkového šetření ke zmapování fungování rodin takto zaměřených rodičů. V kvalitativní části výzkumu jsme se snažili zachytit emoce

rodičů v souvislosti s jejich vzděláváním v oblasti výchovy, s výchovnými přístupy a atmosférou v rodině. Rovněž jsme se snažili nalézt významné vztahy mezi zjištěnými a naměřenými proměnnými.

Výzkum přinesl množství cenných dat a pomohl nám odhalit základní charakteristiky rodičů, kteří se vzdělávají v oblasti výchovy dětí. Nemůžeme však zcela vyloučit, že výsledky nejsou ovlivněny nepřesnostmi a chybami. Problematický byl především výběr výzkumného souboru. Nebylo možné provést náhodný výběr⁴ a dosáhnout tak reprezentativního výběru. V kvantitativním výzkumu byl z organizačních důvodů zvolen záměrný výběr přes instituci, příležitostný výběr a v několika případech lavinový výběr, přičemž bylo využito osobní známosti s absolventy kurzů. V kvalitativní části byl navíc použit samovýběr. Silnější stránkou výzkumu je počet vyplněných dotazníků. Celkem se dotazníkového šetření zúčastnilo 250 respondentů. Při kontrole získaných dat jsme byli nuceni vyřadit 9 dotazníků z důvodu nesplnění podmínek pro účast na výzkumu⁵. Nicméně 241 respondentů nám celkem přehledně charakterizuje skupinu rodičů, kteří se vzdělávají v oblasti výchovy.

I když dotazník obsahoval 30 položek, respondenti vyplňovali dotazník se zájmem, což dokládá vysoký počet zájemců o poslání výsledků šetření. I při následných rozhovorech s některými rodiči, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, jsme získali pozitivní zpětnou vazbu. Někteří rodiče se již nějakou dobu v oblasti výchovy dětí nevzdělávají a sklouzli do „starých kolejí“ výchovy dětí. Díky našemu výzkumu se měli možnost zastavit a zamyslet se nad svým výchovným přístupem, nad vztahy se svým životním partnerem, se svými dětmi i s širší rodinou. To byl také jeden z našich vedlejších cílů, rozvířít diskuzi nad atmosférou v rodinách respondentů.

S chybějícími vyplněnými položkami jsme se nesetkali, dotazník byl koncipován tak, že každá otázka byla nastavená jako povinná. Tahle skutečnost však mohla způsobit, že účastníci na některé položky neodpovídali pravdivě – i zde je možné spatřovat další možné zkreslení dat.

Co se týká mortality v průběhu sběru dat, server VypInTo.cz sledoval započaté, ale nedokončené vyplnění dotazníků. Zjišťoval také, u které otázky respondenti ukončili

⁴ U rodičů nebylo zaručeno, že každý z nich měl stejnou šanci dostat se do konečného výběru (Ferjenčík, 2010).

⁵ Kritéria pro účast na výzkumu: být rodičem a vzdělávat se v oblasti výchovy dětí.

vyplňování. Žádná z otázek se neopakovala nějak významně častěji. návratnost dotazníků je dána poměrem vyplněných a zobrazených dotazníků. Celková mortalita činí 27,5% což je 95 nedokončených dotazníků. I tohle číslo může být zkreslené, protože nevíme, z jakého důvodu respondent přerušil vyplňování a stejně tak nevíme, zda-li si dotazník neotevřel později znovu a tentokrát vyplňování dokončil.

V průběhu dotazníkového šetření jsme si uvědomili chybu (v otázce č. 10), která nebyla odhalena pravděpodobně z důvodu malého počtu oslovených respondentů, kteří se účastnili testování finální verze dotazníku. Někteří respondenti se po vyplnění dotazníku ozývali, že jim nebyl dán prostor vyjádřit se konkrétněji k určitým otázkám. To jsme některým umožnili prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Z hlediska vyhodnocení dotazníku by u posledních dvou otázek⁶ bylo vhodnější nabídnout respondentům polootevřené otázky namísto otázek otevřených. Někteří respondenti si nevzpomněli na autora knih, popřípadě na názvy kurzů. Výčet těch nejrozšířenějších kurzů a autorů by zpřesnil výsledky výzkumu.

Slabinou našeho kvalitativního šetření je saturace vzorku. Vzhledem k anonymnímu dotazníkovému šetření, nebylo možné provést rozhovor i s absolventy kurzů, kteří se sice vzdělávají nebo vzdělávali, ale přínos pro sebe v tom nevidí, anebo se jim nedaří aplikovat na své rodinné vztahy. Jedna žena uvedla sice pozitivního přínos rodičovského vzdělávání ve vztahu k dětem, ale rapidně se jí zhoršil vztah s manželem „...*On jakoukoli změnu odmítá a to se samozřejmě odráží na celkové rodinné atmosféře...*“ Druhé respondentce se nedaří poznatky aplikovat a je ve fázi, kdy jí v rodině nefunguje komunikace ani s dětmi a ani s partnerem. Nicméně to nevzdává a právě teď se účastní dalšího Kurzu efektivního rodičovství. A jeden muž uvedl, že na něj kurz R+R nezapůsobil a že se u něj nic nezměnilo. Je možné tomuhle postoji přisuzovat fakt, že kurzu se zúčastnil pod nátlakem partnerky. Vondráčková (2007) ve svém výzkumu uvádí, že v jejím šetření nebyl ani jeden případ, kdy by se do kurzu přihlásil pouze muž. Všichni muži, kteří se zúčastnili sledovaného kurzu, byli v doprovodu partnerky.

Pomocí deskriptivní statistiky jsme získali data, která nám popisují základní charakteristiku našeho vzorku. Z našeho dotazníkového šetření dokonce 74% respondentů dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Kincová (2013) uvádí, že více jak polovina rodičů,

⁶ Respondenti měli uvést kurzy, které absolvovali a oblíbené knihy nebo autory.

kteří se účastní kurzů má vysokoškolské vzdělání. Nabízí se otázka, proč se kurzů zúčastňuje takové procento vysokoškolsky vzdělaných lidí. Vondráčková (2007) uvádí, že pro některé úspěšné a vzdělané ženy, kterým se daří podávat co nejlepší výkon ve své profesi, negativně pocítují svou nedokonalost v roli matky. A i když se snaží mateřství věnovat na 100%, výsledky nejsou dle jejich představ. To je vede k frustraci a jsou nešťastné. Jedna respondentka uvedla: „... v sebevzdělávání pokračuji. Čím víc se do toho ponořuju, tím víc vidím, co všechno za tím je, takový klasický "vím, že nic nevím" syndrom. A někdy se trápím tím, že vím, jaká bych měla být a jak bych se měla chovat, ale jsou situace, ve kterých mi to ještě nejde, a jsem na sebe o to víc naštvaná...“ Dubínová⁷ (2011) testovala hypotézu, zda-li vzdělání rodičů má vliv na sebevzdělávání v oblasti výchovy a dospěla k závěru, že čím vyšší je vzdělání rodičů, tím více se sebevzdělávají v oblasti výchovy. A s tím pravděpodobně souvisí i další její poznatek, že čím vyšší vzdělání rodičů, tím větší spokojenost se svými výchovnými přístupy.

Výsledky šetření odhalily ještě pár dalších zajímavých zjištění. Např. pořadí narození. Většina respondentů jsou prvorození nebo nejmladší z narozených dětí. Krátce jsme se zamysleli nad otázkou, zda-li je to tím, že prostřední děti a jedináčci nemají zájem o vzdělávání nebo že v 70. a 80. letech 20. století čítala rodina většinou dvě děti?

Podobně jsme se zamýšleli nad výsledky šetření rodinného stavu respondentů. I v našem výzkumu se projevil trend „žití na hromádce“, ale zajímavé je číslo rozvedených respondentů (6%). Otázka zní: je to z důvodu, že kurzy mají pozitivní vliv na vztahy v rodině, a tudíž lidé nemají potřebu z harmonických vztahů odcházet nebo rozvedení lidé nemají potřebu rodičovsky se vzdělávat?

Velmi diskutovaným tématem dnešní doby jsou fyzické tresty. Společnost je rozdělená na dva tábory, jedni jsou pro fyzické tresty, druzí jsou proti. Tresty mají vliv na sebevědomí dítěte, snižují motivaci ke změně, lámou dětskou vůli a vedou děti ke lžím a k podvádění. Opozice tvrdí „škoda každé rány, která padne vedle“ nebo “hele, já byl taky bitej a je ze mě slušnej člověk.“ Dnešní generace rodičů byla vychovávána v době, kdy na vysvětlování nebylo čas, fyzické tresty byly používány zcela běžně a to nejen rodiči, ale i učiteli a trenéry nebo lektory zájmových kroužků. Většina respondentů se však s tímhle přístupem neztotožňuje a hledá cestu smysluplnější nápravy špatného chování jejich dětí. I

⁷ Výběrový souborem Dubínové byli náhodně vybraní lidé, kteří mají alespoň 1 dítě ve věku do 18 let.

velkým tématem rodičovských kurzů jsou právě výše zmíněné tresty. Např. účastníci KER jsou vyzváni vrátit se ve svých myšlenkách do dětství a uvědomit si své pocity, při vzpomínce na fyzické potrestání. Poté se o těchto pocitech dlouze diskutuje. Tahle část kurzu je velmi emocionální a neobejde se bez slz a bolestného vzpomínání na nepříjemné okamžiky z dětství. 88% respondentů uvedlo, že fyzické tresty ve výchově nepoužívá, anebo jen příležitostně. Při hledání souvislostí mezi tresty v primární rodině a trestáním svých dětí jsme dospěli k výsledku, že rodiče, kteří se vzdělávají v oblasti výchovy, většinou fyzické tresty nepoužívají (ať už sami v dětství byli trestáni nebo ne), pravděpodobně díky osvětě, která se v dnešní době prostřednictvím kurzů, besed nebo knih děje. Dubínová (2011) ve své práci ale popisuje, že 88% lidí také uvedlo, že fyzické tresty nepoužívá, anebo jen výjimečně. Nicméně ve své práci uvádí, že část respondentů se v oblasti výchovy vzdělává. Dále uvádí, že 82% rodičů nevychovává své děti stejně, jako byli vychováváni oni. Bylo by jistě zajímavé udělat průzkum, který by zmapoval užívání tělesných trestů ve skupině lidí, která se v oblasti výchovy nevzdělává. Domníváme se, že zde by byla i patrnější souvislost mezi četností trestání v primární rodině a četností trestů v nynějších rodinách respondentů. A také by bylo zajímavé zjistit, jaké výchovné nástroje používají rodiče, kteří se nevzdělávají. Hovoří se o trendu benevolentní výchovy, tak jestli právě touthle cestou se nevzdělaní rodiče neubírají.

Jak již bylo zmíněno, vzdělávat se v oblasti výchovy ještě není zárukou toho, že nově nabitě poznatky z kurzů a knih se podaří aplikovat do praxe. Katka se vyjádřila „... u nás žádné změny nenastaly, jen mé rozčarování nad tím, že nejsem schopná tu krásnou teorii uvést v praxi. Teď procházím znovu kurzem KER a pro mě zásadní informace z něho je, že by se manželé měli shodnout na tom, jak budou děti vychovávat, jinak v tom bude zmatek a nebude to fungovat...“.

Většinou respondentů (78%) se však daří využívat nově nabitých znalostí a 87% rodičů uvádí, že jsou se svými výchovnými přístupy spokojeni. 82% rodičů považuje vztahy ve své rodině spíše za harmonické a 79% dotazovaných uvedla, že jejich vzdělávání v oblasti výchovy mělo určitě pozitivní vliv na atmosféru v jejich rodině. A to, co zasejeme do našich dětí, to sklídí jejich děti a děti jejich dětí. Domnívám se, že se podařilo dosáhnout cílů, které si výzkum stanovil. Podařilo se nám zmapovat oblast vzdělávání rodičů a atmosféru v jejich rodinách, která je převážně pozitivní. Markéta by přivítala „...bylo taky zajímavé se setkat s ostatními rodiči a poznat, že navzdory tomu jaké prostředky na nich uplatňovali jejich rodiče, se snaží najít si svoji cestu...“ a Patra má podobné přání „...škoda, že pak po kurzu už nic není. Přivítala bych se setkávat

s ostatními rodiči, povídat si s něma o tom, jak se jim daří, jak reagují děti a tak. Prostě mi chybí takové to sdílení... S manželem si o tom nepopovídám, ne že by mi bránil, ale na kurzu nebyl a furt stejně není doma...“

10 Závěry

Na trhu je v dnešní době obrovské množství nabídek získávání informací. Osobní koučové nás zasypávají emaily se „zaručenými“ informacemi co a jak ve výchově, ve vztazích nebo sám se sebou. Je těžké si vybrat ten správný směr, tu správnou knihu, ten správný kurz, tu správnou radu. Bakalářská diplomová práce se zabývá efektivní výchovou dětí, rodičovským vzděláváním a atmosférou v rodinách respondentů.

Smíšený výzkum byl realizovaný pomocí dotazníkového šetření a polostrukturovaného rozhovoru. Do výběrového souboru jsme zařadili celkem 241 rodičů. Celkem 29 rodičů se zúčastnilo kvalitativního výzkumu. Kromě hlavního cíle (jaký vliv má rodičovské vzdělávání na atmosféru v rodině), jsme se zajímali i o dílčí oblasti, které také mají vliv na rodinné klima. Tresty, vzdělávání partnerů, i výchovné přístupy v primární rodině mají vliv na spokojenost respondentů.

Výzkum prokázal, že vzdělávání v oblasti výchovy má pozitivní dopad na rodiny respondentů. Jejich vztahy jsou harmonické a respondenti jsou spokojeni sami se sebou v roli rodiče. Většina z nich uvádí, že jsou teprve na začátku v poznávání respektujících principů a přístupů, a přesto jsou už patrné výsledky. Pozitivně hodnotí i změnu ve svém okolí a budoucnost vztahů se svými dětmi vidí ve světlých barvách. Už jen tahle víra v lepší budoucnost je jejich poloviční úspěchem.

11 Souhrn

Bakalářská práce se zaměřuje na vzdělávání rodičů v oblasti výchovy.

Cílem této práce bylo popsat, jakým způsobem se lidé vzdělávají v oblasti výchovy, jak se jim daří nové poznatky aplikovat do praxe a jakým způsobem se to odráží na atmosféře rodiny. V úvodních pěti kapitolách bakalářské práce jsou obsažena teoretická východiska, navazující výzkumná část se věnuje stanoveným cílům.

Rodina a rodičovství prošlo v uplynulých dvaceti letech velkými změnami. Výchova dětí se posouvá od autoritativního přístupu v přístupů demokratickému - respektujícímu. To ale s sebou nese nejistotu, zmatek a malou sebedůvěru. Pochopit výchovné cíle rodiče znamená porozumět samotné osobnosti rodiče. Musíme porozumět celé jeho životní historii, od raného dětství až po dnešek.

Dnešní trh je přesycen nabídkou kurzů, seminářů, workshopů, přednášek a besed na různá témata. Mezi nimi nalezneme i kurzy na téma efektivní výchova, efektivní rodičovství apod. Hlavní myšlenka všech kurzů, na téma výchova dětí, je „jak to udělat, aby nám doma bylo spolu dobře“.

Když se zamyslíme nad myšlenkou, že děti nejvíc vychováváme, když je nevychoáváme, tak jsme zpět u osobnosti rodiče. Děti potřebují více vzorů než kritiků. Každé dítě je originál a vyžaduje individuální přístup. Výchova je společná cesta rodičů a dětí. Kurzy a knihy na téma výchova se zabývají tématy trestů, kritizování, vyzdvihování, ocenění, komunikace atd. Tresty vidí především jako škodlivou stránku výchovného procesu, která narušuje vývoj osobnost. Přístup R+R⁸ chápe trest jako součást mocenského boje mezi rodičem a dítětem. Trestající rodič chce tímto způsobem získat autoritu, chce mít převahu nad dítětem. Dítě pak tento vzorec chování přebírá jako normu k prosazení svých zájmů či sebe sama. Tresty mají na děti negativní vliv, protože se snaží lámat dětskou vůli a vedou děti ke lžím a tajnostem. Pokud dospělí mají k dětem partnerský přístup, vyrůstají z nich zodpovědní lidé, schopné řešit problémy všedního života. Spíše než na trest se klade důraz na nápravu chyb. Rodičovské kurzy učí napravovat chyby přirozenými důsledky. Pro některé rodiče je ale velmi těžké vymyslet na každou situaci přirozený důsledek a tak někdy, oslabeni tímto neumem, sklouzávají zpět do „zajetých kolejí“ k zákazům, příkazům a trestům. Všichni autoři knih a lektori kurzů zdůrazňují nastavování hranic dítěti. Vymezování hranic ve výchově je nezbytné, protože pokud dítě nemá jasné a pevné

⁸ Respektovat a být respektován

hranice, ztrácí pocit bezpečí. Rozdíl mezi autoritativní a demokratickou výchovou je v tom **jakými** způsoby se stanovují pravidla a hranice. Hranice vytváříme nikoliv pro děti, ale s dětmi. Převážná většina dnešních rodičů byla vychovávána v době, kdy se prosazoval autoritativní styl výchovy, a jsou nadšeni novými myšlenkami demokratického přístupu. Ne každému se však daří tyhle nové přístupy aplikovat do života.

Ve výzkumné části diplomové práce jsme se zaměřili na mapování oblasti vzdělávání rodičů. Dále jsme zjišťovali, jak vzdělávání rodičů v oblasti výchovy ovlivňuje atmosféru v rodině. Za účelem dosažení cílů stanovených v bakalářské práci byl zvolen smíšený design výzkumu.

Výběrový soubor tvořilo 241 respondentů. Respondent musel splňovat dvě kritéria: být rodičem a vzdělávat se v oblasti výchovy. Sběr dat byl zajištěn dotazníkovým šetřením. Dotazník zjišťoval stav vzdělávání rodičů v oblasti výchovy. Z kvalitativních technik byl použit polostrukturovaný rozhovor, kterým se zjišťoval vliv vzdělávání rodičů v oblasti výchovy na atmosféru v rodině. Se čtyřmi rodiči byl rozhovor uskutečněn telefonicky, s 5 rodiči osobně. Ze 34 respondentů oslovených elektronickou poštou, položené otázky zodpovědělo 20 rodičů.

Zajímavým zjištěním bylo vzdělání rodičů, kteří se účastní rodičovského vzdělávání. 74% respondentů je vysokoškolsky vzdělaných. Většina respondentů se neztotožňuje s výchovným stylem svých rodičů. 64% respondentů nepoužívá fyzické tresty vůbec a 24% jen ojediněle. Rodiče se cítí spokojeněji, když své děti fyzicky netrestají. Většina rodičů poukazuje na problémy v komunikaci s dětmi. Zakazují, příkazují a křičí. Děti na to reagují křikem, vztekem, pláčem. Téměř všichni respondenti se po absolvování našeho rozhovoru rozhodli, vrátit se k poznámkám z kurzů nebo ke knize Respektovat a být respektován a připomenout si respektující komunikační dovednosti.

Testem chí kvadrát bylo zjištěno, že ať už se rodiče průběžně stále vzdělávají, anebo se vzdělávali v minulosti, atmosféru v rodině hodnotí jako pozitivní nebo převážně pozitivní. Výsledky však nejsou statisticky významné na 5% hladině významnosti.

Z rozhovorů jsme došli k závěru, že většina absolventů kurzů hodnotí atmosféru v rodině pozitivně a velkou váhu přikládají právě poznatkům z kurzů a knih.

Zjištěné výsledky mají nepochybně svá omezení, a to zejména s ohledem na skutečnost, že nebyla zajištěna reprezentativnost zkoumaného vzorku. Jistě by bylo zajímavé rozšířit výzkum o skupinu rodičů, kteří se v oblasti výchovy nevzdělávají a poté porovnat výsledky. Také by bylo přínosné doplnit výzkum rozhovory s lektory kurzů.

Seznam použité literatury:

- Aldort, N. (2010): *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha. Práh.
- Biddulph, S. (1999): *Tajemství výchovy šťastných dětí*. Praha. Portál.
- Čapek, J., Čapková, M. (2010): *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*. Praha. Portál.
- Dinkmeyer, D., McKay, G. (1996): *Efektivní výchova krok za krokem*. Praha. Portál.
- Dubínová, L. (2011): *Sebevzdělávání rodičů v oblasti výchovy a jeho dopady na edukační proces*. (Bakalářská práce). Zlín. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Faber, A., Mazlish, E. (2007): *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly a, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. Brno. Computer press, a .s.
- Ferjenčík, J. (2010): *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- Gray, J.(1999): *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti z nebe*. Praha. Práh.
- Hay, L. (1987): *Miluj svůj život*. Praha. Pragma.
- Hodgkinson, T.(2009): *Líný rodič*. Brno. JOTA, s.r.o.
- Chapman, G., Campbell, R. (2005): *Děti a pět jazyků lásky*. Praha. Návrat domů.
- Kincová, Š.(2013): *Důvody rodičů k účasti na kurzech rodičovského vzdělávání*. (Bakalářská práce). Zlín. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.
- Koenig, L. J. (2002): *Chytrá výchova*. Praha. Portál.
- Kopřiva, P., et al. (2008): *Respektovat a být respektován*. Kroměříž. Spirála.
- Liedloffová, (2007): *Koncept kontinua*. Praha. DharmaGaia.
- Matějček, Z. (1993): *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha. Portál.
- Matějček, Z. (1998): *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha. Portál.
- Matějček, Z., Pokorná, M. (1998): *Radosti a strasti*. Jinočany. H+H.
- Matějček, Z. (2000): *Škola rodičů*. Praha. Maxdorf.
- Neill, A. S. (2013): *Summerhill. Příběh první demokratické školy na světě*. Praha. PeopleComm s. r. o.
- Novák, T. (2013): *Jak vychovat sebevědomé dítě*. Praha. Grada.
- Plháková, A. (2007): *Učebnice obecné psychologie*. Praha. Academia.
- Prekopová, J. (2001): *Jak být dobrým rodičem*. Praha Grada.
- Prekopová, J. (2010): *I rodiče by měly dělat chyby*. Praha. Portál.
- Prekopová, J. (2012): *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha. Portál.
- Reiterová, E. (2004). *Statistické metody pro studenty kombinovaného studia psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

- Rogge, J. U. (1996): *Děti potřebují hranice*. Praha. Portál.
- Rosenberg, M. (2003): *Nonviolent Communication*. California. PuddleDancer Press.
- Říčan, P. (2013): *S dětmi chytře a moudře*. Praha. Portál.
- Satirová, V. (1994): *Kniha o rodině*. Praha. Práh.
- Severe, S. (1997): *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Praha. Portál.
- Sobotková, I. (2001): *Psychologie rodiny*. Praha. Portál.
- Vondráčková, E. (2007): *Hodnocení Kurzu efektivního rodičovství pohledem rodičů, kteří ho absolvovali*. (Bakalářská práce). Brno. Masarykova univerzita v Brně.
- Wrobel, A. (2008): *Výchova a manipulace*. Praha. Portál.

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Zadání diplomové práce

Příloha č. 2: Abstrakt diplomové práce v českém a anglickém jazyce

Příloha č. 3: Dotazník

Příloha č. 4: Matice dat na CD

Příloha č. 1: Zadání diplomové práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Psychologie
Forma: Kombinovaná
Obor/komb.: Psychologie (PSYB)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
HOLÁ Soňa	Krásenko 163, Drnovice	F130879

TÉMA ČESKY:

Vliv vzdělávání rodičů v oblasti výchovy dětí na atmosféru v rodině.

NÁZEV ANGLICKY:

How parental self-education concerning the upbringing of their children affects the family atmosphere.

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Marek Kolařík, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

- 1) Rešerše a studium odborné literatury z oblasti výchovy dětí
- 2) Sepsání teoretické části práce s ohledem na zásady citování odborných zdrojů a za využití nejnovějších poznatků. Teoretická část práce bude vymezovat pojmy vztahující se k rodině, bude pojednávat o možných výchovných stylech, o rodinné komunikaci a různých výchovných nástrojích.
- 3) Cíl výzkumu: popsat vliv sebevzdělávacích kurzů o výchově dětí v rodinách účastníků těchto kurzů.
- 4) Výzkumný soubor: rodiče, kteří se rozhodli svoji rodičovskou roli rozvíjet prostřednictvím kurzů rodičovského vzdělávání.
- 5) Příprava kvalitativních a kvantitativních metod sběru dat. Výzkumná část bakalářské diplomové práce bude založena na kvantitativním výzkumu, zaměřeném na zjištění stavu vzdělávání rodičů v oblasti výchovy a na kvalitativním výzkumu, který se bude věnovat vlivu vzdělávání rodičů v oblasti výchovy na atmosféru v rodině.
- 6) Realizace sběru dat dle vypracovaného výzkumného plánu za dodržení etických zásad psychologického výzkumu
- 7) Analýza získaných dat
- 8) Kritická diskuse teoretických východisek, použitých metod a výsledků výzkumu

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Aldort, N. (2010): Vychováváme děti a rosteme s nimi. Praha. Portál.
Biddulph, S. (2006): Tajemství výchovy šťastných dětí. Praha. Portál.
Dinkmeyer, D. (2008): Efektivní rodičovství krok za krokem. Praha. Portál.
Hodgkinson, T. (2009): Líný rodič. Brno. JOTA, s.r.o.
Kopřiva, P., et al. (2008): Respektovat a být respektován. Kroměříž. Spirála.
Matějček, Z. (1996): Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha. Portál.
Matějček, Z. (2007): Po dobrém, nebo po zlém? Praha. Portál.
Rosenberg, M. (2013): Nenásilná komunikace. Praha. Portál.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha č. 2: Abstrakt diplomové práce v českém a anglickém jazyce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Vliv vzdělávání rodičů v oblasti výchovy dětí na atmosféru v rodině.

Autor práce: Soňa Holá

Vedoucí práce: PhDr. Marek Kolařík, Ph. D.

Počet stran a znaků: 57 stran, 14 535 znaků

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 34

Klíčová slova: sebevzdělání, rodičovská role, výchovné styly, výchovné postupy, respekt, trest

Abstrakt

Práce pojednává o vlivu vzdělávání rodičů se zaměřením na výchovu dětí a působení na atmosféru v rodině. V současnosti se rychle mění podmínky ve společnosti. Dnešní rodič může ztrácet směr jakým způsobem děti vychovávat a jak v rodině s dětmi harmonicky žít a rozvíjet se. Proto hledají informace, podle kterých se snaží zorientovat ve své rodičovské roli. K těmto účelům mohou využívat knižní publikace, internet či navštívit kurzy výchovných, motivačních postupů a komunikačních dovedností. Praktická část obsahuje mapující výzkum věnující se vlivu sebevzdělávání v oblasti výchovy dětí. K tomuto účelu bylo využito dotazníkového šetření mezi účastníky kurzů rodičovského vzdělávání. V kvalitativní části se pak zaměřuji na pocity účastníků v souvislosti s jejich vzděláváním a atmosférou v rodině. Záměrem výzkumu je jakým způsobem lze prostřednictvím vzdělávání v oblasti výchovy přispět k úspěšnému zvládnutí rodičovské role.

Klíčová slova: sebevzdělání, rodičovská role, výchovné styly, výchovné postupy, respekt, trest

ABSTRACT OF THESIS

Title: How parental self-education concerning the upbringing of their children affects the family atmosphere

Author: Soňa Holá

Supervisor: PhDr. Marek Kolařík, Ph.D.

Number of pages and characters: 57 stran, 14 535 znaků

Number of appendixes: 4

Number of references: 34

Abstract

The study concerns the effect of parental education that is targeted on raising up children and influencing the atmosphere in the family. Conditions in contemporary society are quickly changing. Today's parents may lose direction about how to raise up their children, how to live harmoniously as a family and how to develop themselves. So, they look for information that helps them to orient themselves in their parental role. For this purpose, they can read books and the Internet or visit courses about educational and motivational techniques and communication skills. The practical part of my study contains a survey regarding the effect of self-education in raising up children. For this purpose, we gave a questionnaire to the participants of parental education courses. In the qualitative part of my study, I focus on the participants' feelings in connection to their education and the family atmosphere. The aim of this study is about how education can contribute to managing successfully the parental role.

Key words: parental education, parental role, educational styles, educational techniques, respect, punishment

Příloha č. 3: Dotazník

Sociodemografické údaje o Vás (Označte jednu z uvedených možností)

1. Pohlaví:

Žena

Muž

2. Váš rodinný stav:

Vdaná/ženatý

V partnerském soužití

Rozvedená/ý

Svobodná/ý

Vdova/vdovec

3. Počet dětí ve společné domácnosti/střídavé péči:

.....

4. Váš věk:

.....

5. Věk Vašich dětí:

.....

6. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

Základní vzdělání dokončené/nedokončené

Střední odborné

Střední s maturitou

Vyšší odborné

Vysokoškolské

7. Počet obyvatel v obci/městě ve kterém žijete:

Méně než 2 000 obyvatel

2 001 – 10 000 obyvatel

- 10 001 – 20 000 obyvatel
- 20 001 – 50 000 obyvatel
- 50 001 – 100 000 obyvatel
- 100 001 – 300 000 obyvatel
- 300 001 – 500 000 obyvatel
- Více než 500 000 obyvatel

Vaše zkušenost z původní rodiny:

8. Jako dítě jsem vyrůstala v rodině, kde:

- Rodiče měli výchovu pevně ve svých rukách. Byli přísní a nekompromisní.
- Rodiče byli přísní, ale zároveň laskaví.
- Rodiče mi byli spíše partnerem. Pravidla jsme stanovovali společně.
- Rodiče většinou nechávali výchově volný průběh.
- Jiný názor - prosím upřesněte:.....

9. Byl/a jsem jako dítě trestán/a:

- Poměrně často
- Občas
- Jen zřídka
- Ne

10. Pokud jste byl/a trestán/a, vnímal/a jste to v tu chvíli jako spravedlivé?

- Většinou ano
- Většinou ne
- Někdy ano a někdy ne (50:50)

11. S výchovným stylem svých rodičů se:

- Plně ztotožňuji
- Téměř ztotožňuji
- Nevím
- Spíše neztotožňuji
- Naprosto neztotožňuji

12. Mé postavení v rodině, z níž pocházím, je:

- Jedináček
- Nejstarší dítě
- Prostřední dítě
- Nejmladší dítě

Vaše nynější rodina:

13. O tom, čeho chci výchovou dítěte (dětí) dosáhnout:

- Mám jasnou představu
- Mám přibližnou představu
- Nepřemýšlel/a jsem nad tím
- Nemám moc jasno
- Nemám vůbec jasno

14. Máte ve Vaší rodině stanovena pravidla?

- Ano a důsledně dbáme na jejich dodržování, výjimky neexistují
- Ano, v dodržování jsme důslední, nicméně mohou nastat situace, které pravidla změň
- Ano, ale pružně je upravujeme

Ano, ale nejsme důslední v dodržování

Ne

15. Můj názor na to, kdo vytváří při výchově pravidla a jaká je role rodiče, je:

Pravidla stanovuje rodič, dítě má poslouchat. Rodič rozhoduje

Pravidla vytvářejí společně rodiče s dětmi. Rodič má roli průvodce

Pravidla nejsou třeba, dítě ví samo, co má dělat. Rodič se nechává výchově volný průběh.

16. Se svým partnerem (partnerkou) se v názorech na výchovu:

Zcela shodujeme

Většinou shodujeme

Z poloviny shodujeme, z poloviny ne

Většinou neshodujeme

Vůbec neshodujeme

17. Jakou měrou se s partnerem podílíte na výchově?

Děti vychovávám hlavně pouze já

Děti vychovávám spíše více já

Oba se na výchově podílíme stejně

Děti více vychovává spíše partner/ka

Děti vychovává hlavně partner/ka

18. Užíváte ve výchově tělesné tresty?

Denně

Několikrát za týden

- Několikrát za měsíc
- Několikrát za rok
- Ne

19. Jaké jiné typy trestů používáte? (Můžete označit i více možností)

- Zákaz sledování TV, hraní her na počítači
- Zákaz Facebooku, chatování s přáteli
- Zákaz konzumace sladkostí
- Zákaz zájmových kroužků či činností
- Vynadání (zvýšený hlas, křik)
- Odmítnutí komunikace s dítětem nebo mlčení
- Odmítnutí lásky dítěti (např. nemám Tě ráda, běž pryč, ...)
- Vyhrožování (např. čertem, bubákem, polepšovnou ...)
- Odebrání oblíbené hračky, telefonu, ...
- Vykonání domácí práce navíc
- Domácí vězení
- Vůbec netrestám
- Jiné:

20. Jakými ještě jinými způsoby se snažíte dosáhnout spolupráce Vašeho dítěte (dětí)?
(Můžete označit i více možností)

- Odměňuji své dítě sladkostmi.
- Motivuji své dítě penězi, popřípadě jinými výhodami.
- Svému dítěti vysvětluji situaci, domlouvám mu.
- Řeknu dítěti své pocity a nechám na něm jak se zachová.
- Nechávám dopadnout přirozený důsledek (např. dítě rozlije mléko, utře si ho).

- Požádám dítě o spolupráci, ale vyžaduji, aby mi vyhovělo v co nejkratším čase.
- Požádám dítě o spolupráci, domluvíme si pravidla a realizaci nechávám na dítěti.
- Jiný způsob:

21. Vzděláváte se v oblasti výchovy svých dětí?

- Ano, průběžně stále.
- V poslední době už ne.
- Ne

22. Vzdělává (vzdělával/a) se v oblasti výchovy i Váš partner(ka)?

- Ano
- Ne, ale o informace se zajímá a předávám mu je
- Ne

23. Z jakých zdrojů nejvíce čerpáte (jste čerpal/a) informace o výchově? (Můžete označit i více možností)

- Z rodiny (rodiče, prarodiče, sourozenci, ...)
- Od kamarádek (kamarádů)
- Z knih
- Besedy (např. v rámci mateřských center)
- Z médií (internet, TV, rozhlas)
- Z kurzů
- Jiný (prosím uveďte):

24. Daří se vám informace, které získáváte (jste získal/a) svým sebevzděláním, uplatňovat v praxi?

- Ano, svou výchovu na nich stavím

- Ano, ale jen něco, co mi přijde přínosné
- Snažím se, ale moc se mi to nedaří
- Už si toho moc nepamatuji
- Ne

25. Jste spokojen/a se svými výchovnými přístupy?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne

26. Považuji vztahy v mé rodině za:

- Harmonické
- Harmonické, občas nějaká neshoda v názorech, kterou se snažíme vyřešit
- Celkem často si nerozumíme, ale snažíme se problémy řešit v klidu
- Nerozumíme si a hodně se u nás křičí
- Nerozumíme si a každý si raději jdeme „po svém“ než abychom se hádali

27. Problémy v komunikaci mám: (Můžete označit i více možností)

- V komunikaci nemám problémy s nikým
- S partnerem
- S jedním dítětem
- S více dětmi
- Se všemi dětmi
- S matkou/otcem
- S tchýní/tchánem

S prarodiči

S dalšími lidmi:

28. Jaký vliv má (mělo) Vaše sebevzdělávání na atmosféru ve Vaší rodině (i v širší rodině)?

Pozitivní

Převážně pozitivní, ale někteří členové rodiny mají (měli) výhrady

Negativní

Žádný

Nepřemýšlel/a jsem nad tím

29. Který autor, zabývající se ve svých knihách (přednáškách) výchovou dětí, je Vám svými názory blízký? (Můžete napsat i více autorů)

.....

30. Které kurzy, besedy, apod. jste absolvoval/a?

.....

Příloha č. 4: Matice dat

V příloženém CD.